

Pasaule 2025. gadā

Kā Eiropas Savienībai būs
jāreaģē

*DISKUSIJAS DOKUMENTS
2007. GADA NOVEMBRIĒ*

www.ein.eu

DV692142LV.doc

LV

Ārējais tulkojums

LV

Pasaule 2025. gadā

Kā Eiropas Savienībai būs jāreaģē

Saturs

Priekšvārds	6
Ievads	5
Kopsavilkums	6
I. Eiropa saskaņā ar sevi	6
II. Gaidāmie globālie izaicinājumi	8
III. Eiropas politikas izvēles galvenajās nozarēs	12
Globalizācija un digitālā ekonomika	12
Demogrāfija un imigrācija	16
Terorisms un drošība	21
Enerģētika un vide	27
IV. Ietekme uz Eiropas Savienību	31
Eiropas pārvaldība: vērtības, identitāte un robežas	31
Multipolārs pasaules modelis: transatlantisko partnerattiecību izšķirošā nozīme	36
V. Secinājumi	40

PRIEKŠVārds

„Pasaule 2025. gadā: kā Eiropas Savienībai būs jāreaģē” ir nozīmīgs ieguldījums centriski labējās Eiropas politikas veidošanas procesā. Tas ir ievērojams dokuments, kurā apkopoti daudzu cilvēku centieni visā Eiropas Ideju tīklā – ideju ģenerēšanas tīkls, ko sponsorē EPP-ED grupa, lai apvienotu ievēlētos politiskos ierēdņus un padomniekus, akadēmiķus, ārējos ekspertus un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus.

Pēdējos divpadsmit mēnešus Tīkla biedri, ideju ģeneratori un politiski fondi ir strādājuši divpadsmit dažādās darba grupās un septiņās ekspertu grupās, lai padziļināti analizētu izvirzītos jautājumus un apsvērtu iespējamo politisko rīcību. Sanāksmes notika visā Eiropā – Briselē, Parīzē, Londonā, Berlīnē, Budapeštā, Hāgā, Bonnā un Madridē, kā arī Vašingtonā, savu kulminācijas punktu sasniedzot ikgadējā Vasaras universitātē, kas šogad tika rīkota Varšavā.

Šis diskusijas dokuments ir nozīmīgākā jaunā EIT iniciatīva, lai ilgākā laika posmā nekā ierasts sniegtu Eiropas vadošajiem centriski labējiem lēmumu pieņēmējiem jaunus ieskatus nākotnes izvēlēs, izaicinājumos un iespējās. Tas joprojām ir lielā mērā atvērts diskusijai; šobrīd nolūks ir piesaistīt komentārus no plaša atbalstītāju loka, lai attīstītu un uzlabotu tajā veikto analīzi un izdarītos secinājumus.

Es ceru, ka šis dokuments tiks plaši atzīts kā svarīgs un konstruktīvs papildinājums attiecīgajām debatēm un stimulēs plašas diskusijas par galvenajiem apskatītajiem tematiem.

Joseph Daul, Eiropas Parlamenta deputāts
EPP-ED grupas priekšsēdētājs

IEVADS

Bieži saka, ka var pretoties armiju iebrukumam, bet nevar pretoties jaunām idejām.

Tuvojoties 21. gadsimta otrajai desmitgadei, pasaule kļūst par vietu, kurā cilvēki ar īsziņu palīdzību spēj sazināties vienā acumirkli, kurā pasaules plašsaziņas līdzekļu tīkli jaunumus pavēsta, vien pieskaroties vienai pogai, un kurā valstu robežām ir mazāka nozīme nekā tā jebkad nesenajā pagātnē bijusi.

Pēdējo piecsimt gadu laikā Eiropa ir noteikusi ideju, pētniecības un demokrātijas īstenošanas tempu, izmantojot tiesiskuma principu, kas likts mūsu sabiedrības pamatā. Bet situācija mainās.

Nedz zinātniskās, nedz politiskās idejas nekad vēl nav virzījušās tik brīvi kā tagad, atstājot pagātnē 20. gadsimtu ar tā ideoloģiju konfliktu radītajiem masveida apvērsumiem.

Šo pārmaiņu ātrums daudzus pārsteidz nesagatavotus. Vieniem patīk šāda vide, citi baidās vienīgi no tās radītajiem negatīvajiem aspektiem un jūtas atstumti.

Globālām problēmām arvien vairāk ir jārod globāli risinājumi. Nevar noliegt nedz to, ka šīs pārmaiņas notiek, nedz to, ka daudzas no tām ir neatgriezeniskas.

Mums Eiropā pēdējos 60 gados ir veicies, rodot veidus, kā kopīgi atrisināt mūsu atšķirības un veicināt mūsu kopējās vērtības un labklājību.

Svarīgi ir nodrošināt nākotnes redzējumu, ko, raugoties tikai uz konkrētiem ilgtermiņa mērķiem, labākajā gadījumā var padarīt neskaidru. Bet nākamajos piecdesmit gados mums ir arvien vairāk jāvirza savi spēki, lai sniegtu palīdzību tiem, kas palikuši ārpus rietumu pasaules, un palīdzētu viņiem mums pievienoties. Tas būs savstarpēji izdevīgi un palīdzēs eiropiešiem saglabāt turīgumu un stabilitāti.

Raugoties uz 2025. gadu, nevar precīzi novērtēt apstākļus, kādi būs izveidojušies šajā laikā. Vēsturē ir daudz liecību par tiem, kas mēģinājuši paredzēt nākotni un kam tas nav izdevies, piemēram, Romas klubs vai Hadsona institūts ar savu slaveno 1967. gada ziņojumu, kurā netika ņemta vērā mikroshēmu attīstība.

Turpretī Eiropas Ideju tīkls, vienkārši veicinot plašākās iespējamās diskusijas par pamatidejām, faktiem un izvēlēm un apkopojot informāciju un pieredzi, var palīdzēt ar ierosinājumu par to, kāda varētu būt labākā virzība. Šādā veidā valdības var pieņemt lēmumus, ko pilsoņi kopumā saprot.

Ņemot to visu vērā, Eiropas Ideju tīkls ir sagatavojis šo diskusijas dokumentu, kurā ir minēti iespējamie turpmākie nozīmīgākie politikas uzdevumi, kā arī tas, kā Eiropai tie jārisina.

James Elles

KOPSAVILKUMS

2007. gadā Eiropas Ideju tīkls uzsāka nozīmīgu projektu, lai noteiktu galvenos izaicinājumus un izvēles, ar ko lēmumu pieņēmējiem ES un tās dalībvalstīs būs jāsaskaras turpmākajās divās desmitgadēs, un lai izstrādātu progresīvas idejas šo izaicinājumu risināšanai. Šis pasākums ir paredzēts, lai veicinātu lielāku saskaņotību centriski labējās Eiropas politikas ideju procesā.

Šajā dokumentā ir izskatīti jautājumi par to, kādas ir gaidāmās tendences nākamajos 20 gados, kas, skaidri tās nosakot, ļaus mums pieņemt vajadzīgos lēmumus, lai nodrošinātu, ka Eiropa joprojām var būt pārticīga un stabili ieņemt vadošo pozīciju pasaulē. Raugoties uz 2025. gadu, nevar precīzi novērtēt, kāda tajā laikā būs situācija. Bet, apkopojot informāciju un pieredzi, tīkli var palīdzēt paredzēt noteikt labāko nākotnes perspektīvu, vienkārši veicinot plašākās iespējamās diskusijas par pamatidejām, faktiem un izvēlēm. Šādā veidā valdības var pieņemt lēmumus, un pilsoņi tos var labāk saprast.

Ņemot to vērā, EIT ir sagatavojis šo dokumentu, lai izvirzītu idejas par galvenajiem gaidāmajiem politikas izaicinājumiem un uzsvērtu, kas ir jā dara tiem, kuri atbildīgi par politisko partiju programmām. Šajā dokumentā ir pausti seši galvenie secinājumi:

1. - Šobrīd notiek ievērojamas pārrunājamo jautājumu dinamikas izmaiņas un mainīts uzsvars no konstitucionāliem jautājumiem uz turpmākajiem globālajiem izaicinājumiem. Pēdējos 60 gados eiropiešiem ir veicies, rodot veidus, kā kopīgi atrisināt savas pamatātšķirības un veicināt savas kopējās vērtības un labklājību. Tomēr izmaiņas notiek arvien ātrāk, kamēr jautājumi kļūst arvien globālāki un tiem ir vajadzīgi globāli risinājumi. Rodas iespaids, ka Eiropa nereaģē pietiekami ātri uz šīm pārmaiņām.
2. - Šo turpmāko izaicinājumu darbības joma un būtība ir ārkārtīgi svarīga. Tāpat pēc savas būtības tie ir ilgtermiņa izaicinājumi, un tos nevar atrisināt īsā laikā. Tādējādi šobrīd arvien svarīgāks ir skaidrs nākotnes redzējums.
3. - Šajā jaunajā globālajā vidē neviena valsts nespēj risināt šos izaicinājumus viena pati. ES un tās dalībvalstīm ir jāieņem svarīga loma, lai atbalstītu un pilnveidotu sapratni par to, ko šādi izaicinājumi nozīmēs ES iedzīvotājiem, mudinot tos raudzīties nākotnē ar optimismu un pārliecību.
4. - Multipolārā pasaules modelī Eiropai ir jā saglabā saikne ar visiem dalībniekiem, bet ciešākas transatlantiskās attiecības būs svarīgas, lai reaģētu uz šādiem izaicinājumiem, jo īpaši attiecībā uz ekonomikas, enerģētikas/vides, kā arī drošības jautājumiem. Būs vajadzīga jauna transatlantisko partnerattiecību struktūra. Šos izaicinājumus būs labāk risināt no rietumvalstu viedokļa, ja transatlantiskās partnerattiecības tiks padziļinātas, lai to darītu. Būs vajadzīga

uzlabota transatlantiskā sadarbība ekonomiskās un reglamentējošās politikas veidošanā, kā arī būs jāatceļ atlikušās ar tarifiem nesaistītās tirdzniecības un ieguldījumu barjeras, lai pabeigtu transatlantisko tirgu.

5. - Globalizētajā pasaulē, kas balstīta uz digitālo ekonomiku, visnozīmīgākais kļūs indivīds. Ņemot to vērā, ES un dalībvalstu birokrātiskajai sistēmai vajadzēs pielāgoties, tādējādi atjauninot Eiropas pārvaldības modeli. Sabiedrība vēlas izmantot jaunās tehnoloģijas, lai prasītu atbildību no politiskajiem līderiem, apspriestu dažādas idejas un aģitētu par izmaiņām politikā.

6. - ES šobrīd mazāk jākoncentrējas uz to, lai paplašinātu robežas austrumu virzienā. Eiropa ir zaudējusi laiku tā sauktajā iepriekšējo piecu gadu konstitucionālajā procesā, nepievēršot pietiekamu uzmanību tam, lai ātrāk piemērotos sīvas ekonomiskās konkurences, svarīgu stratēģisko draudu un strauju tehnoloģisko un kultūras izmaiņu pasaulei. Šobrīd ir jānosaka ES robežas un jāvienojas par ievērojamu laika periodu, lai nostiprinātu ES iekšējo vienotību. Realizējot šos mērķus, tuvojas laiks, kad būs jānosaka ES robežas, lai nodrošinātu ES pilsoņiem īstu identitātes sajūtu. Tas ļautu izdarīt koncentrētus centienus, lai atrisinātu turpmākos izaicinājumus, pastāvīgi nenovērošoties uz ES paplašināšanu un potenciāli nevājinot tās spēju būt par spējīgu globālo partneri. Šāda ES robežu definīcija nenozīmētu paplašināšanās procesa beigas, bet tā uzliktu ES lielāku atbildību vispirms rūpēties par savām interesēm – tās integrēšanas spēju – nevis ļaujot jebkurai valstij pievienoties, ja tā to vēlas.

Respektīvi, šajā dokumentā ir likts uzsvars uz piecām galvenajām politikas jomām, kurām ir jāvelta vairāk laika un lielākas pūles, risinot steidzamus jautājumus, kurus vairs nedrīkst atlikt:

> Konkurētspēja un globālā ekonomika

Globalizācija ātri maina globālo līdzsvaru starp valstīm. Ķīna un Indija līdz 2060. gadam, iespējams, veidos 50 % no pasaules IKP. Šāda situācija reiz jau ir bijusi... 1820. gadā. Šī Āzijas atdzimšana par pasaules ekonomikas lielvaru radīs Eiropai radikālus izaicinājumus. Eiropiešiem būs jāizlemj, vai šis gaidāmais relatīvais Eiropas samazinājums salīdzinājumā ar Āzijas pieaugumu saglabāsies nākamajos divdesmit gados kā vienkārša atpalicības samazināšanas parādība vai tas nozīmēs, ka Eiropu šobrīd tiešām pārņem jaunākas un dinamiskākas valstis.

Ir tikai viena iespējamā stratēģija, lai izvairītos no postošām politiskajām sekām, kas izrietētu no šādas notikumu gaitas. Eiropai ir jābūt informācijas laikmeta priekšplānā. Tai ir veiksmīgi jāpārvalda zināšanu ekonomika, jo informācijas tehnoloģijas šobrīd izplatās visās politikas jomās. Uzdevums nebūs viegls. Tendences mainīšana būtībā būs **izglītības, jauninājumu un uzņēmējdarbības gara jautājums**. Šajā nolūkā Eiropai būs jāatbrīvojas no stingrības un sīkumainiem noteikumiem, kas kavē dinamiskas uzņēmējdarbības mentalitātes veidošanos. Ja Eiropa vēlas gūt labumu no visām iespējām, ko globalizācija, kas turpinās, piedāvās nākamajos divdesmit gados laikā, obligāta ir konkurences palielināšana valstu izglītības sistēmās, kā arī globālā līmenī. 2025. gada tai jābūt Eiropas Savienības galvenajai prioritātei.

> Demogrāfija un imigrācija

Visnopietnākā un sarežģītākā Eiropas problēma ir **zemais dzimstības līmenis**. Vidēji pasaulē pašlaik katru gadu uz tūkstoš iedzīvotājiem ir 21 jaundzimušais; ASV – 14 jaundzimušie; Eiropā – 10 jaundzimušie. Palielinot vidējo skaitu no 10 līdz 11 jaundzimušajiem, vismaz stabilizētu Eiropas iedzīvotāju skaitu pat tad, ja tas nekompensētu darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos. Lai novērstu iepriekš minēto samazināšanos, vajadzētu vēl lielāku dzimstības līmeņa pieaugumu. Jaunākie pētījumi paredz, ka gadījumā, ja katrus nākamajos desmit gadus dzimstība saglabāsies pašreizējā līmenī, ES iedzīvotāju skaits samazināsies vēl par apmēram 30–40 miljoniem cilvēku. Ja tā turpināsies, šīm tendencēm būs nopietna ietekme uz visiem Eiropas dzīves aspektiem, tostarp pensijām, transportu, mājokļiem utt.

Lai risinātu izaicinājumus un izmantotu iespējas, ko sniedz demogrāfiskās izmaiņas, Eiropas politikas veidotājiem būs jāveicina augstāki dzimstības rādītāji, jāpaaugstina pensijas un pensionēšanās vecums, jāpalielina darbaspēka iesaistīšanās rādītāji, jāveicina pašreizējo darbinieku augstāka produktivitāte, ar juridiskiem un finansiāliem stimuliem jāatbalsta nepilnas slodzes darbs un darbinieku piemērošanās spēja.

Apsverot imigrāciju, ES dalībvalstīm ir jāpārdomā legālās imigrācijas politikas, kas vērstas uz nekvalificētiem strādniekiem, un vismaz daļēji jāaizstāj tās ar politikām, kas veicina kvalificēta darbaspēka imigrāciju. Ir jācenšas celt sen ieceļojušu migrantu kvalifikācija un izmantot viņu daudzvalodības spējas, kā arī viņu izpratni par starpkultūru saprašanos. Būs jāveic pasākumi, lai padarītu Eiropu pievilcīgu salīdzinājumā ar pārējo pasauli, lai piesaistītu un paturētu kvalificētus darbiniekus un novērstu „intelektuālā darbaspēka emigrāciju”. Visbeidzot, rūpīgāk nekā līdz šim būs jārisina otrās paaudzes integrācijas īpašās problēmas gan imigrantu, gan vietējo iedzīvotāju interesēs.

> Terorisms un drošība

Divdesmit pirmā gadsimta brīvā tirgus demokrātija ir atvērusi informācijas avotus un radījusi sakaru sistēmas, veicinot ceļošanu, informācijas tīklus un studentu mobilitāti vēl nebijušā mērogā. Nākamajos divdesmit gados šādas tendences pastiprināsies eksponenciāli. Šādu notikumu attīstība ir radījusi jauna veida ienaidnieku, kas ļaunprātīgi izmanto brīvu pieeju informācijai, viegliem sakariem un ceļošanai. Jaunie draudi atspoguļo interneta laikmeta dažādību. Demokrātija tiek apdraudēta, mobilizējot sabiedrību ar kibernetikas palīdzību, sasaucot potenciālos ienaidnieka rekrūtus no visas pasaules.

Viņu taktika ir apdraudēt un tad iznīcināt demokrātisko valstu morālo pārkumu, piemēram, mēģinot tās piespiest atteikties no tiesiskuma, lai aizsargātu likumu. Tā vietā, lai izaicinātu šādas valstis uz tiešu konfrontāciju, šis nenoteiktais ienaidnieks labāk izvēlas provocēt demokrātiskās valstis uz liekulību, lai veiktu pasākumus, kas tiks novērsties no mēreniem uzskatiem galvenajos reģionos un apdraudēs vietējo atbalstu.

Nav ātra risinājuma cīņai ar terorismu. Tā ir politiska lēmuma pieņemšana, sabiedrības apņemšanās pretoties, arvien izsmalcinātāki un viltīgāki pretterorisma pasākumi, jebkādu pamatotu pārestību samazināšana un terorisma rašanās cēloņu novēršana, kas var ietvert tādu apstākļu radīšanu, kuros varētu novērst terorisma draudus. Tomēr atbilde uz pasaules nekārtību veiksmīgu atrisināšanu patiesībā varētu būt uzbrukumu novēršana, dažādus draudus

izskatot dažādos veidos un attīstot efektīvas uz tiesiskumu balstītas valstis, kas spētu sniegt saviem iedzīvotājiem atbalstu un izveidot demokrātiskas iestādes. Eiropas Savienībai ir jāturpina par prioritāti noteikt demokrātijas un cilvēktiesību veicināšanu visā pasaulē.

Visiem eiropiešiem ir jāsaprot, cik svarīga ir cīņa par viņu vērtībām un kā tās ir jāaizsargā no visa veida terorisma draudiem. Cieša sadarbība starp viņu valdībām, pamatojoties uz šo kopējo sapratni, ir būtiska.

Galvenais izaicinājums demokrātiskajai Eiropas sabiedrībai būs politiski un ekonomiski **integrēt** tās sociālās grupas, kas pašlaik jūtas atstumtas un aizvainotas. Būs jāveic pasākumi starpkultūru dialoga stiprināšanai, lai nostiprinātu mēreno uzskatu musulmaņu vairākuma pozīcijas un izolētu ekstrēmistus.

Tam visam būs vajadzīga vadība, lai **līdzsvarotu jebkādos vajadzīgos papildu drošības pasākumus ar apņemšanos ievērot demokrātijas vērtības un indivīda brīvību.**

> Vide un enerģētika

Pašreizējo periodu nozīmīgu dara izmaiņu straujums un plaši pieņemtais uzskats, ka šīs izmaiņas nenotiek dabiski.

Radikālākais veids, kā reaģēt uz klimata izaicinājumu, ir mēģināt visiem kopā apturēt klimata pārmaiņas, piemērojot Kioto. Taču iespējami produktīvāka alternatīva politika ir izvēlēties „piemērošanās stratēģiju”, pamatojoties uz koncepciju, ka klimata pārmaiņu izraisītās problēmas tiks atrisinātas ar tehnoloģiskā progresā palīdzību. r vajadzīga pētniecība un jauninājumi, kas palīdzēs rast jaunas tehnoloģijas, kuras var uzlabot veidu, kādā mēs dzīvojam rietumos un mūsu kaimiņi visā pasaulē, kā arī mūsu vidi. Daudzsološāka stratēģija ir saistīta nevis ar ekonomiskās izaugsmes tirgus resursu mazināšanu un tehnoloģiskiem panākumiem, bet ar uzsvāru uz globalizācijas radīto zināšanu sabiedrību.

Apsverot enerģētiku vidējā termiņā vienīgā pārbaudītā enerģijas tehnoloģija, kurai var būt ievērojama ietekme uz enerģijas nodrošināšanu, ir kodolenerģija. Alternatīvi risinājumi, piemēram, vēja ģeneratori vai biodeģvijas var tikai nedaudz veicināt energoapgādes palielināšanu. Tie var būt tikai lietderīgi vietēji papildinājumi. Tādēļ būs jāatceļ aizliegumi attīstīt kodolenerģiju. Galvenā problēma ir atjaunot tautas vienprātību par kodolenerģiju.

Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm ir jāsniedz nozarei, maziem uzņēmumiem, vietējiem reģioniem un pašvaldībām, kā arī māju īpašniekiem un patērētājiem dāsnas nodokļu atlaides un stimulus, lai veicinātu pētniecību un attīstību, kā arī savlaicīgu atjaunīgas enerģijas un ar ūdeņraža degvielas šūnu saistītu tehnoloģiju apgūšanu. Bet nākamajās divās desmitgadēs liels izaicinājums ES būs stiprināt tādu konkurētspējas garu un no ierobežojumiem brīvu vidi kopā ar uzlabotām iemaņām un izglītību, kas dos eiropiešiem vislabāko iespēju būt to cilvēku starpā, kuri pirmie izmantos šīs jaunās tehnoloģiskās iespējas.

Dokuments tiek nobeigts, atgādinot, ka visi šie izaicinājumi un risinājumi ir cieši saistīti savā starpā. Piemēram, jauninājumi ir saistīti ar demogrāfiju un imigrāciju, bet savukārt imigrācija ir saistīta ar terorismu un drošību, turpretim drošība ir saistīta ar vides un enerģētikas jautājumiem. Tādējādi, lai šis pasākums būtu veiksmīgs, brīdinot politikas veidotājus par turpmākajiem draudiem, tajā ir jāuzsver, ka būs vajadzīgi regulāri atjauninājumi, lai sekotu visām izmaiņām, kuras noteikti ietekmēs šīs attiecības, tiklīdz notikumi sāks attīstīties.

I. EIROPA SASKAŅĀ AR SEVI

Izskatās, ka 2007. gada rudenī dzīve Eiropas Savienībā ir laba. Skatoties no ASV, Latīņamerikas vai Āzijas valstu puses, Eiropa izskatās stabila, veiksmīga; tās pamatā ir tiesiskums un demokrātija kā tās galvenie priekšnoteikumi.

Jebkurā gadījumā Eiropas Savienības un tās dalībvalstu progress kopš Otrā Pasaules kara beigām ir bijis ievērojams. Pieredzot divus Pasaules karus trīsdesmit gados, satriektie valstu vadītāji pēckara gados saprata, ka viņiem jādara viss iespējamais, lai nodrošinātu, ka šāds posts nekad vairs neatkārtojas.

Eiropas Ekonomikas kopiena, kurā bija sešas Eiropas valstis ar kopējo iedzīvotāju skaitu 170 miljoni, tika nodibināta 1957. gadā. Eiropas Ekonomikas kopiena (šobrīd Eiropas Savienība) ir paplašinājusies līdz 27 valstīm ar kopējo iedzīvotāju skaitu gandrīz 500 miljoni. Eiropas Savienības 50. gadadienas deklarācijā tika atzīts šis unikālais process un tā izcilie panākumi.

Eiropas Savienība ar tālredzīgu vadību ir attīstījusi savu spēju atrisināt dalībvalstu problēmas, izvēršot koncepciju par valstu sabiedrības tīkveida struktūru,¹ kas spēj realizēt savus mērķus, apvienojot centienus konkrētās jomās.

Eiropas tautas vēl nekad nav bijuši tik pārtikušas kā tagad, kad ir īstenoti lēmumi par Eiropas vienotā tirgus principiem, kas atvieglo viņu dzīvi ar netraucētu preču, pakalpojumu, cilvēku un kapitāla plūsmu, neievērojot impērijas vecās robežas.

Eiropas ekonomika pašlaik ir stabila, apsteidzot ASV jaunizveidoto darbavietu skaita ziņā – 13,1 miljons jaunizveidotu darba vietu eirozonas valstīs kopš 2000. gada. Šis rādītājs ir vēl labāks, ja pieskaita tādas eirozonai nepiederošas valstis kā Apvienotā Karaliste. Austrumos ES jaunāko dalībvalstu izaugsme pielīdzināma Austrumāzijas valstu izaugsmei. Piemēram, Polijas Republikas pašreizējā izaugsme ir vienāda ar Indijas Republikas izaugsmi, bet Čehijas Republikas ekonomika attīstās ātrāk par Taivānas vai Malaizijas ekonomiku. Turklāt eirozonas valstīm ir tirdzniecības pārpalikums atšķirībā no ASV, kurai ir USD 830 miljardu liels deficīts, un to ekonomikas apjoms ir pielīdzināms ASV ekonomikas apjomam.

Vācijas prezidentūras nesenie panākumi, iegūstot pilnvaras sagatavot Reformu līgumu, kas varētu tikt ratificēts nākamā gada laikā, ir nopietns solis, lai Eiropas Savienība varētu ieiet 21. gadsimtā. Attiecīgais līgums atrisina institucionālo strupceļu, kas ir traucējis Eiropas Savienībai, kopš tā paplašinājās līdz 27 dalībvalstīm, un ļaus ES koncentrēties uz svarīgākiem jautājumiem, piemēram, energodrošību, klimata pārmaiņām un attiecībām ar ārpusauli.

¹ *Manuel Castell*, Sabiedrības tīkveida struktūra, 1996. gads

Paplašinātā sadarbība tieslietu un iekšlietu jomā palīdzēs novērst drošības draudus, ar kuriem Eiropa šobrīd saskaras. Tomēr pretterorisma pasākumus nevar pabeigt bez ASV atbalsta. Patiesi, kopējie terorisma draudi, ar kuriem saskaras ES un ASV, ir bijuši nozīmīgs faktors transatlantiskās sadarbības stiprināšanā pēdējos gados.

Tomēr Brisele joprojām tiek kritizēta. Tai tiek pārņemta tiesību aktu izstrāde jomās, kuras rada nevajadzīgu iejaukšanos un palielina birokrātiju. Turklāt ES amatpersonu skaidras atbildības šķietams trūkums, kā arī plaši izplatītais pieņēmums par tās vajājām finanšu kontroles struktūrām rada spēcīgu priekšstatu par to, ka „demokrātijas deficīts” joprojām ir nopietna problēma.

Spraugu konstitucionālo debašu periods tuvojas beigām. Bet debates par turpmākajiem globālajiem izaicinājumiem sāk kļūt aktuālākas. Tās ietver tādus jautājumus kā vajadzība pēc jauninājumiem un prasmēm līdz ar straujo globalizācijas tempu; demogrāfiskās izmaiņas un imigrācija; terorisms un drošība un pēdējo, bet ne mazāk svarīgo jautājumu par energodrošību un klimata pārmaiņām.

Eiropieši ir pamatoti apmierināti ar 20. gadsimta radīto problēmu veiksmīgu risināšanu. Bet arvien neatliekamāku risinājumu prasa jautājums par to, vai mēs neesam pārāk bezrūpīgi? Cik spējīgi mēs esam uzņemties globālos 21. gadsimta izaicinājumus, kurus var atrisināt tikai ar efektīvu sadarbību Eiropas un starptautiskajā līmenī? Kādas ir gaidāmās tendences nākamajos divdesmit gados, kas, ja tiks skaidri noteiktas, ļaus mums pieņemt vajadzīgos lēmumus, lai nodrošinātu, ka Eiropa joprojām var būt pārticīga un stabili ieņemt vadošo pozīciju pasaulē.

II. GAIDĀMIE GLOBĀLIE IZAICINĀJUMI

Kopš Berlīnes sienas krišanas 1989. gada beigās Eiropa ir piedzīvojusi revolucionāras pārmaiņas, kas par laimi notikušas miermīlīgā veidā. Lielākās izmaiņas ir skārušas Eiropas Savienības struktūras gan attiecībā uz dalībvalstu līdzdalību tajās, gan to kompetenci un sasniegušas kulmināciju ierosinātajā Reformu līgumā, ko plānots pabeigt 2007. gada beigās.

Lai gan vairumā aspektu pārmaiņas politikas veidošanas procesā ir bijušas koncentrētas ES iekšienē, nozīmīgi notikumi ir bijuši arī globālajā sistēmā, uz kuriem ES ir reaģējusi atsevišķos gadījumos, radot iespaidu, ka tā drīzāk reaģē uz notikumiem, nevis cenšas tos veidot ar rūpīgi pārdomātu stratēģiju.

Pasaules plašsaziņas līdzekļu tīklu ātrā izplatība nozīmē to, ka tagad cilvēki par problēmām, kas kādreiz radās tālu prom neredzētās vietās, uzzina acumirkli savās mājās. Mēs nevaram palikt vienaldzīgi pret citu neveiksmēm vai visas cilvēces problēmām. Eiropai iespēju robežās ir jābūt atsaucīgai un jāpalīdz divām trešdaļām pasaules iedzīvotāju, kas nav pilnībā iesaistīti globālajā sistēmā.

To darot, Eiropas Ideju tīkls (EIT) ir ļoti pateicīgs par darbu, ko veica *Fondation pour l'innovation politique*, kas uzsāka pārrunu procesu par galvenajiem Nacionālās Izlūkošanas padomes, kura ir Centrālās izlūkošanas pārvaldes (CIP) konsultatīvā iestāde, un Eiropas Savienības Drošības pētījumu institūta publicētajiem perspektīvajiem ziņojumiem par situāciju pasaulē 2025. gadā.

Lai to izanalizētu, turpmākajās teksta daļās Drošības dimensija, Politiskā dimensija un Ekonomiskā dimensijas tiek analizētas turpmākās globālās ilgtermiņa problēmas ar nepārprotamu nosacījumu, ka līdzsvaru starp šiem dažādajiem elementiem var ietekmēt neparedzēti notikumi.

DROŠĪBAS DIMENSIJA

Aukstā kara radīto drošības, bet vienlaikus saspringtības sajūtu pasaulē šobrīd ir nomainījusi nedrošības, bet tai pašā laikā mazākas saspringtības sajūta. Lai gan auksto karu visaptveroši uzvarēja rietumu valstis, cīnoties gan par militāru, gan ekonomisku brīvību, šobrīd, 21. gadsimta pirmajā desmitgadē, valda citas intereses, kā rezultātā parādās citas valstis, kas vēlas pārņemt kontrolē globālo darba kārtību.

Rietumu prātus nodarbina austrumu iebrukuma draudi. Šobrīd problēmas ir daudzveidīgākas un nenoteiktākas. Galvenās bažas ir terorisms, jo nedrīkst pieļaut, ka rietumu sabiedrību iznīcina džihāda grupējumi, kas īsteno radikālu plānu, izmantojot interneta radīto brīvību, lai sazinātos un plānotu uzbrukumus, kuri vērsti pret mūsu sistēmu vājākajiem un vismazāk aizsargātajiem punktiem.

Papildus tam vēl ir kodolieroču izplatīšanas draudi, ko atvieglo arī vieglā pieeja informācijai ar interneta palīdzību. Pašreizējo vēso attiecību ar Irānu likmes ir ļoti augstas. Ja Irāna realizēs savu mērķi, ir grūti paredzēt, cik daudzas valstis kļūs par kodolvalstīm līdz 2025. gadam.

Būs steidzami jāpievērš uzmanība atpalikušajām valstīm. Nav pieņemami, ka apmēram 50 no gandrīz 200 pasaules valstīm joprojām nespēj pārvaldīt savu teritoriju un vairums tajās esošo tautu dzīvo trūcīgos apstākļos. Līdz 2025. gadam šīs valstis ir efektīvi jāiekļauj starptautiskajā sistēmā.

Vajadzība pēc dabas resursiem pieaugs, kas, iespējams, ietekmēs Eiropas drošības un aizsardzības politiku. Šajā ziņā Ķīna ir pārliecinošā vadībā, nodrošinot nākotnes resursus, slēdzot ilgtermiņa darījumus ar Irānu un Sudānu par naftas piegādi un citām Āfrikas valstīm par izejvielu piegādi. Krievija ar milzīgajiem naftas un gāzes resursiem no jauna kļūst par globālu lielvaru, labprāt izmantojot šo varu, lai īstenotu savas intereses – vairāk vēloties iegūt pašapziņu ar savu teritoriju nostiprināšanu, nevis ar informācijas tehnoloģiju (IT) izplatīšanu savu iedzīvotāju vidū.

Tas, ka militārie draudi, šķiet, ir mazinājušies pēdējos gados, nenozīmē, ka tie atkal neparādīsies nākotnē. Jāatzīmē, piemēram, jaunākā publikācija „Ķīnas jaunais lielais lēciens, augstās tehnoloģijas un militārā vara nākamajos piecdesmit gados”². Krievija un Ķīna kopā ar Centrālāzijas valstīm nesēn izveidoja reģionālu organizāciju; pagaidām nav skaidrs, vai tās mērķi ir militāri vai ekonomiski (Šanhajas Sadarbības organizācija).

Mēs esam liecinieki tam, kā veidojas multipolārs pasaules modelis. Eiropai ir jāsadarbojas ar visiem vadošajiem dalībniekiem pat tad, ja mums nav lielas politiskās gribas piešķirt līdzekļus militārām vajadzībām, kas vajadzīgi, lai kļūtu par nozīmīgu dalībnieku. Bet šādos apstākļos transatlantisko partnerattiecību nezūdošā vērtība būs no jauna jānostiprina ar izmaiņām pašreizējās struktūrās, tostarp NATO, lai ļautu partneriem kopīgi un efektīvāk risināt tādus globālos izaicinājumus kā Tuvie Austrumi, Afganistāna, Ķīna un Krievija.

POLITISKĀ DIMENSIJA

Nākamajās divās desmitgadēs daudz lielāka uzmanība tiks pievērsta šādām trim politikas jomām:

Demogrāfija un imigrācija: Saistībā ar pieaugošu iedzīvotāju mūža ilgumu Eiropas pensijas vecuma iedzīvotāju skaits gandrīz dubultosies līdz gadsimta vidum. Darba spējīgo iedzīvotāju skaita samazināšanās salīdzinājumā ar strādāt nespējīgo iedzīvotāju skaitu būs īpaši problemātiska. Tam būs vairākas politiskas sekas, tostarp darbaspēka trūkums un aizvien zemākie izaugsmes rādītāji, kas radīs pieaugošu spiedienu uz pensiju sistēmām un pieaugošas sabiedrības veselības aprūpes izmaksas. Tāpat būs jārisina jautājumi par pašreizējiem migrācijas modeļiem, imigrācijas nozīmi politiskos demogrāfisko izmaiņu risinājumos un problēmām, integrējot imigrantus mūsu sabiedrībā. Pasaules iedzīvotāji būs arvien pilsētnieciskāki un pārsvarā dzīvos lielās konurbācijās, kas būtiski ietekmēs politikas veidotāju darbu, risinot nabadzības, noziedzības un kopienas attiecību jautājumus.

² Hadsona institūts, 2005. gads.

Enerģētika un vide: Būs jārod risinājumi divkāršām problēmām – saistībā ar energodrošību un klimata pārmaiņām. Abas problēmas pamatoti tiek uzskatītas par vienas monētas divām pusēm. Līdz 2030. gadam ievērojami pieaugs mūsu atkarība no enerģijas importa. Konkurence par enerģijas avotiem palielināsies. Tai pašā laikā pēdējais ANO ziņojums par klimata pārmaiņām ir kalpojis kā trauksmes signāls par tādas izaugsmes ierobežojumiem, kuras pamatā ir fosilā degviela.

Demokrātijas atbalstīšana: Tas, ka rietumu ticība tirgus ekonomikai ir uzvarējusi, nebūt nemudina visas valstis pārņemt rietumu parlamentārās demokrātijas modeli. Turklāt pašā ES tādi spēki kā bailes no terorisma, bailes no kultūru atšķirībām un bailes no imigrācijas nozīmēs to, ka pašreizējo sociālo saskaņu varētu apdraudēt autoritatīvas, ksenofobiskas un drošību alkstošas kustības³.

EKONOMISKĀ DIMENSIJA

Arī mums ir jāsaskaras ar globalizāciju. Tā ir neizbēgama. Varbūt kādam tas šķiet polemiski, bet globalizācija ir bijusi spēcīgs bagātības radīšanas instruments. Vairumā gadījumu tā apdraud tos, kas atsakās uz to reaģēt. Nākamajos divdesmit gados ar lielākajām problēmām saskarsies tās valstis, kas sevi norobežo no pasaules tirgiem.

Globalizācija nesadala sabiedrību. Sabiedrību sadala bailes no globalizācijas. Mums nav jābaidās no globalizācijas, mums jābaidās no tiem, kas radīja mūsos bailes no globalizācijas. Patiesībā šobrīd nabadzībā palikušie necieš no pārlietu lielas, bet gan no pārlietu mazas globalizācijas.

Ja salīdzinām pasaules bagātākos cilvēkus ar pasaules nabadzīgākajiem, tad redzam, ka atšķirība palielinās. Bet, ja salīdzinām ASV vai ES IKP uz vienu iedzīvotāju ar Ķīnu, ņemot vērā iepriekšējo gadu rādītājus, tad redzam, ka Ķīnas IKP uz vienu iedzīvotāju ir audzis daudz straujāk nekā rūpnieciski attīstītās valstīs. 1960. gadā, tā saucamā vidusšķira – tie, kas pelna 20–40 dolārus dienā – veidoja tikai 6 % no pasaules iedzīvotājiem. Šodien šis rādītājs ir 50 %.

Turklāt globalizācija tiešām maina globālo līdzsvaru starp valstīm. Ķīna un Indija līdz 2060. gadam, iespējams, veidos 50 % no pasaules IKP. Tā tas bija 1820. gadā. Mēs esam liecinieki tam, ka pašlaik galvenā uzmanība tiek pievērsta Āzijai. Bet vēsturiski tas nav nekas jauns. Mēs esam liecinieki Āzijas atdzimšanai. Nav garantēts, ka tā būs pāreja bez sarežģījumiem. Lai iegūtu pirmās pasaules valsts statusu, tā saskarsies ar sāpīgām infrastruktūras problēmām, ūdens un enerģijas nepietiekamību, kā arī ar būtisku prasmju trūkumu.

Ne mazāk svarīgs jautājums saistīts ar Dohas sarunu kārtas attīstības jautājumos stagnāciju un divpusēju nolīgumu rašanos, kas parāda, ka daudzpusējās sistēmas pastāvēšanu nevar uzskatīt par pašsaprotamu, ja vien PTO visi galvenie tirdzniecības partneri nevienojas par striktiem šādu nolīgumu slēgšanas noteikumiem.

³ Eiropas Drošības studiju institūts, *The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025*, 2006. gads.

Lai sīkāk novērtētu ienākošo globālo vidi, kurā ES un tās dalībvalstis darbosies, lai noteiktu svarīgas ilgtermiņa ekonomiskās un sociālās tendences, lai analizētu galvenās no šīm tendencēm izrietošās politikas problēmas, lai skaidri formulētu galvenās iespējas un izvēles katrā politikas jomā un mēģinātu ierosināt labākās stratēģijas turpmākajiem politikas risinājumiem, EIT ir izvēlējis četras galvenās politikas jomas, izmantojot savu darba grupu un ekspertu grupu sagatavotos dokumentus:

- 1) **Globalizācija un digitālā ekonomika**
- 2) **Demogrāfija un imigrācija**
- 3) **Terorisms un drošība**
- 4) **Enerģētika un vide**

Katra no šīm četrām nozīmīgām politikas jomām ir saistīta ar diviem radniecīgiem aspektiem, kas Eiropas Savienībai būs jārisina:

Eiropas pārvaldība:

Lai risinātu šīs problēmas, Eiropas Savienībai jāspēj formulēt kopīgus politikas virzienus un efektīvi īstenot ar tiem saistītās darbības. Tādēļ ir svarīgi ES strukturēt tā, lai to varētu efektīvi **pārvaldīt**, nodrošinot politisko atbildību un finanšu resursus, kas vajadzīgi efektivitātes panākšanai. Ar šo tematu ir cieši saistīts jautājums par Eiropas **vērtībām un identitāti**, kā arī ES **robežām**.

Transatlantiskās partnerattiecības:

Eiropas Savienībai neapšaubāmi ir liela nozīme, risinot šīs problēmas. Ja ES būs spējīgi partneri, tie ievērojami veicinās tās efektīvu darbību. Šajā sakarā neaizvietojamais partneris būs ASV. Ciešāka **transatlantiskā sadarbība** globālo jautājumu jomā būs būtiska, uzņemoties globālu vadību, iesaistot citus dalībniekus un sagatavojot efektīvus atbildes pasākumus, piemēram, klimata pārmaiņu un enerģētikas jautājumos.

Visbeidzot, bet ne mazsvarīgāk – no nākamo nodaļu secinājumiem būs redzams, ka šīs četras galvenās tēmas ir savā starpā cieši saistītas. Viena vara vai viena iestāde nebūs pietiekams spēks, lai risinātu šos izaicinājumus, lai vai cik nepieciešami vai obligāti tie būtu.

III. EIROPAS POLITIKAS IZVĒLES GALVENAJĀS NOZARĒS

Globalizācija un digitālā ekonomika

ANALĪZE

Globalizācija nav jauna parādība. Saskaņā ar analīzi, ko *Thomas Friedmann* veicis savā grāmatā „Pasaule ir plakana”, pirmais posms sākās ar rūpniecības revolūciju Eiropā 18. gadsimtā, kuras galvenie dalībnieki bija **valstis**. Otrais posms – **milzīgu daudznacionālu korporatīvo sabiedrību** ēra – sākās pēc Otrā pasaule kara, kad ASV vadībā tādās starptautiskās organizācijas kā *GATT* (Vispārējā vienošanās par tarifiem un tirdzniecību), Starptautiskais Valūtas fonds un Pasaules Banka apņēmas samazināt tirdzniecības kvotas un tarifu barjeras, kas bija izplatījušies visā pasaulē. Šis process paātrinājās sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados. Bet kulminācijas punktu tas sasniedza deviņdesmitajos gados divu nozīmīgu notikumu rezultātā:

1. Berlīnes sienas krišana, kas atbrīvoja ceļu uz pasaules ekonomikas sistēmu miljoniem izsalkušu strādnieku (kam sekoja 750 miljonu ķīniešu darbaspēka papildinājums pēc tam, kad Ķīna atteicās no savas vecās nacistu komunistu pieredzes);
2. jaunas tehnoloģiskās revolūcijas sākums, kas neticami samazināja preču un informācijas aprites izmaksas gandrīz visā pasaulē un sagatavoja augsni uz zināšanām pamatotas ekonomikas izplatībai visā pasaulē.

Globalizācija vēl nav pabeigta (preču un pakalpojumu aprīte vēl nav tik brīva, kāda tā būtu varējusi būt pat Eiropas Savienības teritorijā, ja Pirmais pasaules karš to nebūtu aizkavējis). Bet mēs esam tuvu globalizētas pasaules modelim, kurā preces, pakalpojumi, finanšu kapitāls, iekārtas, nauda, darbaspēks un idejas migrē uz turieni, kur tie tiek visaugstāk vērtēti un kur tie kopīgi var visefektīvāk, viselastīgāk un visdrošāk tikt izmantoti.

Tādējādi globalizācija veicināja neiedomājamu produktivitātes pieaugumu visā pasaulē. Produktivitāte pasaules līmenī gandrīz dubultojās – no 1,2 % gadā 1980. gadā līdz 2,3 % gadā iepriekšējā desmitgadē, izņemot Rietumeiropu un Japānu, kuras iepriekšējās desmitgades rādītāji bija zemāki nekā astoņdesmitajos gados. Būtībā globalizācija ir palīdzējusi vairot bagātību pasaulē: nekad iepriekš nabadzība nav samazināta tik strauji un iespaidīgi kā mūsdienās.

Ir vairāki cienījami komentētāji, kas uzskata, ka pieaugoši ekonomiskie un sociālie saspiļējumi gan starptautiskā, gan vietējā līmenī var novest pie tā, ka rodas negatīva politiska izpratne, kas apdraudētu visu procesu vēl pirms 2025. gada. Bet mēs uzskatām, kas šādas bailes ir pārspīlētas. Absolūtajām atšķirībām ir nozīme, bet tās neitralizē masveida kustība, ko veicina globālā konkurence, kas katru gadu iekļauj miljoniem cilvēku mūsdienu ekonomikas jauninājumos. Pasaules darba tirgū katru gadu ienāk 15 miljoni indiešu.

Tādējādi tie paši ekonomiskie un tehnoloģiskie spēki, kas veidoja pasauli deviņdesmitajos gados, iespējams, turpinās to darīt arī nākamajos divdesmit gados. Šis globalizācijas trešais posms būs **indivīda** globalizācija, kas dos iespēju

informācijas pieejamībai ar interneta palīdzību. Informācijas tehnoloģiju (IT) dinamiskā izaugsme neļauj paredzēt nākotnes virzienus, bet galvenā tendence ir skaidra: apstrādes ātrums, datu uzglabāšana un platjoslas savienojumi turpinās attīstīties neatslābstošā tempā.

Piemēram, 2005. gadā eksperti prognozēja, ka digitālās informācijas apjoms pasaulē dubultosies ik pēc 1100 dienām. 2007. gadā šis laiks ir samazinājies līdz 11 mēnešiem. Piemēram, 2005. gadā eksperti prognozēja digitālās informācijas apjoma pasaulē dubultošanos ik pēc 1100 dienām. 2007. gadā šis laiks ir samazinājies līdz 11 mēnešiem. Kādā jaunā *IBM* pētījumā tiek prognozēts, ka 2010. gadā informācijas apjoms dubultosies ik pēc 11 stundām. Citā *IDC* analītiķu sagatavotā ziņojumā netieši norādīts, ka 2010. gadā radītās un kopētās informācijas apjoms pārsniegs 988 eksabaitus sestajā pakāpē, kas kopā veido gada pieaugumu 57 % apmērā.

ASV informācijas tehnoloģiju nozares pētniecības kompānijas *IDC* analītiķu sagatavotā citā ziņojumā aplēsts, ka 2010. gadā radītās un kopētās informācijas apjoms pārsniegs 988 eksabaitus sestajā pakāpē, kas kopā veido gada pieaugumu 57 % apmērā. Vēl iespaidīgāks ir *IPv6* gadījums, nākamais tīkla līmeņa protokols pakešu komutācijas iekšējiem tīkliem.

IPv6 ir izvēlētais pēctecis *IPv4*, kas ir interneta protokola pašreizējais variants vispārējai lietošanai internetā⁴. Tas, ka Āzija daudz ātrāk virzās uz *IPv6* nekā mēs, mobilizē Eiropu un ASV 2025. gadā intelektuālā īpašuma tiesības uz vairumu tehnoloģisko jauninājumu, kas vajadzīgi, lai spertu šo soli, iespējams, piederēs Āzijas uzņēmumiem.

Vissaprātīgākā un visticamākā prognoze ir tāda, ka globalizācija turpināsies nerimstošā tempā un pat paātrināsies. Tā rezultātā 2025. gadā pasaulē būs daudz vairāk lielu ekonomisku varu nekā līdz šim. Ķīna, Indija, Japāna, Koreja, Malaizija un Indonēzija ieņems būtiskāku lomu pasaules ekonomikā. Tiek vispārēji uzskatīts, ka Ķīna 2025. gadā kļūs par lielāko eksportētāju pasaulē un ka Dienvidāzija minētajā laikā varētu saražot 38 % no pasaules bagātības, salīdzinot ar pašreizējo 24 % rādītāju. Šāds izrāviens ierindotu jauno Āzijas ekonomiku līdzās Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*ESAO*) valstīm, kas līdz tam laikam, iespējams, ražos 40 % no pasaules produkcijas.

Tāpat tiek sagaidīts, ka nepārtrauktā globalizācijas procesa kvalitāte pamazām uzlabosies. 2025. gadā Āzijas ekonomikas konkurētspējas priekšrocības vairs nebūs saistītas tikai ar preču ražošanu, izmantojot lētu darbaspēku, un resursu pārpilnību. Globalizācija jau šobrīd izplešas ārpus preču ražošanas jomas un ātri virzās pa pievienotās vērtības kāpnēm uz citām ekonomikas nozarēm, piemēram, pakalpojumu nozari, kas līdz šim lielā mērā bija nodalīta (medicīna, datu apstrāde, programmatūras izstrāde). Komunikācijas tehnoloģiju revolūcijas rezultātā, kas ļauj zināšanām pārvarēt tradicionālos attāluma ierobežojumus, 2025. gadā Āzijas konkurētspēja arī paplašināsies līdz tālejošajai pievienotās vērtības sfērai.

Šī Āzijas atdzimšana par pasaules ekonomikas lielvaru radīs Eiropai radikālus izaicinājumus.

⁴ *IPv6* („interneta protokola 6. versija”) ievērojami palielinās to adrešu skaitu, kas pieejams tīkla iekārtām, ļaujot, piemēram, katram mobilajam tālrunim un mobilai elektroniskai ierīcei piešķirt savu adresi. *IPv4* atbalsta 2³² (apmēram 4,3 miljardi) adrešu, kas ir neatbilstīgi, kaut vai piešķirot

Jauno valstu konkurence nerada „nulles summas spēli”, ja vien pētniecība un tehnoloģijas atver jaunus tirgus un rada jaunas iespējas turpmākai attīstībai vēl neapgūtās ekonomikas jomās. Tā ir noticis ASV, kur pēdējos desmit gados un pateicoties tās vadībai tehnoloģiju un jauninājumu jomā uz katru darbavietu, kas zaudēta sakarā ar ārvalstu konkurentiem, 1,2 darbavietas tika izveidotas pašmāju tirgū (šobrīd pakalpojumi veido vairāk nekā 80 % no vietējās ražošanas). Bet diemžēl tā tas nenotiek kontinentālajā Eiropā (kur šis rādītājs ir 0,8 darbavietas uz katru zaudēto darbavietu).

vienu adresi katrai personai, nemaz nerunājot par iebūvētu un pārnēsājamu ierīču nodrošināšanu. *IP16* atbalstīs 2¹²⁸ (apmēram 340 miljardi miljardi miljardi miljardu) adrešu vai apmēram 5×10²⁸ adrešu *katram* no šobrīd dzīvajiem aptuveni 6,5 miljardiem cilvēku.

DV1692142LV.doc

20/54

Ārējais tulkojums

LV

Šīs situācijas cēloņi ir labi zināmi. Eiropa ir pārsātināta ar darba un tirgus noteikumiem un stingrību, kas kavē mobilitāti, samazina konkurenci, kavē jauninājumu ieviešanu un atņem uzņēmējiem drosmi riskēt. Tā rezultātā šobrīd Eiropas produktivitāte pieaug par vienu procenta punktu lēnāk nekā pirms desmit gadiem, kad globalizācijas pēdējā posma pilna ietekme vēl nebija sajūta. Ekonomiskā izaugsme vārguļo zem 2 % gadā, bet Amerikā tā vidēji ir palielinājusies par vairāk nekā 3 % . Nav brīnums, ka vairums Eiropas sabiedrības globalizāciju uztver negatīvi.

Eiropiešiem būs jāizlemj, vai šis relatīvais samazinājums salīdzinājumā ar Āzijas pieaugumu saglabāsies nākamos divdesmit gadus kā vienkārša atpalcības samazināšanas parādība vai tas nozīmēs, ka Eiropu šobrīd tiešām apsteidz jaunākas un dinamiskākas valstis.

POLITIKAS IZVĒLES

Ir tikai viena iespējamā stratēģija, lai pasargātu Eiropu no postošām politiskām sekām, kas rastos, ja notikumi risinātos tā, kā minēts iepriekš. Lai sagatavotos nākamajam globālās konkurences posmam, lai to izmantotu un pārvaldītu, nodrošinot pastāvīgu labklājību, Eiropai ir jāizvirzās informācijas laikmeta priekšplānā. Tai ir veiksmīgi jāpārvalda uz zināšanām pamatota ekonomika, jo informācijas tehnoloģijas šobrīd izplatās katrā politikas jomā, tostarp tādās pamata izaugsmes jomās kā nanotehnoloģija un biotehnoloģija.

Tas nebūs viegls uzdevums. Ilustrācijai ir viens piemērs. No trīs simts pasaules korporatīvajām sabiedrībām ar augstu pētniecības un attīstības izdevumu rādītāju 130 atrodas ASV, bet apmēram 90 ir Eiropas uzņēmumi. Tas nav slikts rādītājs. Tomēr 53 no Amerikas uzņēmumiem ir izveidoti pēc 1960. gada, turpretim Eiropā tādi ir tikai divi. Tas nozīmē, ka tie Eiropas uzņēmumi, kas tērē lielus līdzekļus pētniecībai un attīstībai, ir pieskaitāmi pie vecajām nozarēm, nevis pie jaunās IT ekonomikas. Pati par sevi tā nav kļūda, jo šiem uzņēmumiem arī ir jāmodernizējas un jārada jauninājumi, kā arī jāizmanto digitālā revolūcija; bet ar to nepietiek.

Tendences mainīšana un atšķirību izlīdzināšana būtībā ir **izglītības, jauninājumu un uzņēmējdarbības mentalitātes jautājums**. Tās ir trīs pamatizvēles, kas Eiropai jāizdara, ja nākamajās desmitgadēs tā vēlas saglabāt savu vietu pasaules galveno ekonomisko un vadošo politisko lielvalstu starpā.

Nepietiek vienkārši piešķirt vairāk līdzekļu pētniecības un attīstības projektiem (piemēram, valsts ieguldījumus), jo ir vajadzīgi nevis vienkārši vairāk izgudrojumi, bet labāki „jauninājumi”, kas ir kaut kas pavisam cits. Eiropā pārāk bieži uzsvars uz „pētniecību un attīstību” kļūst vienkārši par ieinteresētību pētniecībā. „Attīstības” nodrošināšanai idejas ir jāpiemēro reālajā pasaulē, kur pētniecība var radīt jauninājumus, un jauninājumi nozīmē kultūru, kas augstu vērtē uzņēmējus un individuus, kuri uzņemas risku un kuri zina ne tikai to, kā naudu ieguldīt zināšanās, bet arī to, kā zināšanas pārvērst naudā, kas pats par sevi nav pietiekams faktors, lai palīdzētu Eiropas ekonomikai. Digitālajā ekonomikā uz zināšanām balstīta sabiedrība ir svarīga, bet šīs zināšanas ir jāpielieto ekonomiski produktīvā veidā. Šajā nolūkā Eiropai ir jāatbrīvojas no stingrības un sīkumainiem noteikumiem, kas kavē dinamiskas uzņēmējdarbības mentalitātes veidošanos.

Mūsdienās pat izglītība tiek globalizēta. Amerikas universitātes ir pārlicinošā vadībā šajā jaunajā darbības jomā. Šobrīd tas rada lielākos draudus eiropiešiem, jo tas nozīmē, ka daudziem cilvēkiem, kas šobrīd pelna EUR 5000

mēnesī, būs jāreaģē uz citu tādu darbinieku (piemēram, no Indijas) konkurenci, kuriem ir līdzīga akadēmiskā izglītība un darba pieredze, bet kuri par to pašu darbu prasīs tikai EUR 500. Lai reaģētu uz šo izaicinājumu, Eiropai vajadzēs ne tikai vienu lielu valdības finansētu Eiropas Tehnoloģiju institūtu, bet daudzu mazāku konkurējošu institūtu tīklu, kas palīdzēs Eiropas iedzīvotājiem pielāgoties jaunajai videi. Turklāt universitātēm ir jābūt atvērtākām konkurencei attiecībā uz to sniegtajiem pakalpojumiem.

Lai nodrošinātu informācijas tehnoloģiju efektīvu izmantošanu, kas ir ražošanas un pakalpojumu produktivitātes uzlabojumu pamatā, kuri ir svarīgi Eiropas globālās konkurētspējas atbalstīšanai, būs nepieciešams noteikt galveno prioritāti, lai nodrošinātu, ka Eiropas rīcībā ir vadītāji un darbaspēks ar pareizajām iemaņām, kas prot aptvert iespējas, kā arī izprast un piemērot tehnoloģijas. Īpašas rūpes un uzmanība būs jāpievērš iemaņām un kvalifikācijai informācijas tehnoloģiju jomā, jo īpaši MVU nozarē, kas ir galvenais jaunu darbavietu radītājs.

Ja Eiropa vēlas izmantot visas iespējas, ko piedāvās nepārtraukta globalizācija nākamajos divdesmit gados, ir neatlaidīgi jāpalielina konkurence valstu izglītības sistēmās un pasaules mērogā. Tai jābūt Eiropas galvenajai 2025. gada prioritātei.

Demogrāfija un imigrācija:

ANALĪZE

Eiropieši dzīvo ilgāk: 1900. gadā vidējais mūža ilgums Eiropā bija 47 gadi; gadsimtu vēlāk šis rādītājs ir pieaudzis līdz 77 gadiem. 2050. gadā vai pat agrāk šis rādītājs pieaugs līdz 81 gadam vīriešiem un 86 gadiem sievietēm – Japānā šis rādītājs būs 92 gadi. Šāda tendence, lai gan ar laika nobīdēm, valda visā pasaulē: **sagaidāmais mūža ilgums** Indijā šobrīd ir 64 gadi un Ķīnā 72 gadi; pasaules vidējais rādītājs ir 63 gadi. Tādu pasaules iedzīvotāju īpatsvars, kas vecāki par 60 gadiem, līdz 2050. gadam palielināsies līdz 20 %, bet 1950. gadā šis rādītājs bija apmēram 8,3 %. 2050. gadā vairāk nekā 10 % eiropiešu būs vecāki par 80 gadiem.

Tai pat laikā dzimstības rādītāji ir samazinājušies. Šobrīd 29 valstīs visā pasaulē dzimstības rādītāji ir zemāki par līmeni, kas vajadzīgs, lai saglabātu iedzīvotāju skaitu. Eiropas Savienībā tā ir akūta problēma: 12 ES dalībvalstīs dzimstības rādītāji ir zemāki par koeficientu, kāds ir stabilām valstīm. Eiropas demogrāfiskajam sprādzienam – kas sasniedza savu augstāko punktu 1964. gadā, kad jaundzimušo skaits ES15 sasniedza sešus miljonus – sekoja dzimstības kritums. 2002. gadā jaundzimušo skaits ES15 bija zemāks par četriem miljoniem. Kopējais dzimstības rādītājs samazinājās no 2,1 bērna uz sievieti, kas ir virs ataudzes koeficienta, sešdesmitajos gados līdz apmēram 1,5 bērniem uz sievieti pašlaik.

Ņemot vērā šīs divas tendences, Eiropas darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaits strauji samazināsies gan absolūti, gan proporcionāli. Līdz 2050. gadam cilvēku skaits vecuma grupā no 15–64 gadiem ES samazināsies par 48 miljoniem (par apmēram 20 %), bet cilvēku skaits vecuma grupā virs 65 gadiem pieaugs par 58 miljoniem. Eiropā šobrīd ir četri darbaspējīga vecuma cilvēki uz vienu vecu cilvēku, bet šis rādītājs samazināsies līdz divi pret viens. ESAO paredz, ka 2050. gadā uz katru pensijas vecuma cilvēku rūpnieciski attīstītajās valstīs varētu būt tikai viena reāli strādājoša persona.

Saglabājoties pašreizējām tendencēm, ES27 iedzīvotāju skaits pieaugs no 490 miljoniem 2005. gadā līdz 499 miljoniem 2025. gadā, bet tad samazināsies līdz 470 miljoniem 2050. gadā. Lielākais iedzīvotāju skaita pieaugums būs Luksemburgā, Zviedrijā, Īrijā un AK, kur iedzīvotāju skaits līdz 2050. gadam palielināsies par attiecīgi 41, 18, 14 un 12 procentiem. Lielākā iedzīvotāju skaita samazināšanās, par apmēram 20 procentiem, būs Bulgārijā, Rumānijā, Slovēnijā, Horvātijā un Čehijā. ASV iedzīvotāju skaitam nākotnē jāpalielinās no 296 līdz 420 miljoniem (vai par 42 %) lielākas dzimstības un imigrācijas dēļ. Ziemeļāfrikas iedzīvotāju skaits palielināsies no 194 līdz 324 miljoniem (vai par 67 %) tajā pašā laika periodā, bet Turcijas iedzīvotāju skaits līdz 2050. gadam palielināsies no 73 līdz 101 miljonam (pieaugums par 38 % pie dzimstības rādītāja 2,4). Tas sasnies 90 miljonus līdz 2025. gadam. Paplašināšanās pārrunu sakarā jāatzīmē, ka pat ar šiem izaugsmes rādītājiem Turcijas dalība ES neatrisinātu ES darbaspēka trūkuma problēmu.

Japāna un Eiropa ir galvenais piemērs tam, kāda, iespējams, būs tendence pasaulē. Nākamajos piecdesmit gados jaunattīstības valstīs veidos apmēra 90 % no visas pasaules iedzīvotāju skaita pieauguma. Jaunattīstības valstu iedzīvotāju skaits turpinās pieaugt vairākas desmitgades. Turklāt, lai gan Austrumāzijā un Latīņamerikā dzimstības rādītāji ir krituši, šo valstu iedzīvotāji arī turpmākajos gados būs jaunāki par attīstīto valstu iedzīvotājiem. Tomēr ir

sagaidāms, ka līdz 2050. gadam dzimstības rādītāji jaunattīstības valstīs nokritīsies līdz ataudzes koeficientam un pēc tam būs mazāki par šo koeficientu. 2070. gadā novecošana un iedzīvotāju skaita samazināšanās kļūs par globālu problēmu. Tādējādi, lai gan pasaules iedzīvotāju skaits līdz 2025. gadam pieaugs par ceturto daļu – no 6,4 miljardiem līdz 8 miljardiem – 2050. gadā tas sasniegs augstāko līmeni, proti, 9,3 miljonus un tad samazināsies.

Eiropas jautājumi

ES un tās dalībvalstis pēdējos piecos gados ir sākušas risināt dažus no šiem neatliekamajiem jautājumiem. Lai gan daudzi no šiem jautājumiem lielā mērā joprojām ir valsts un reģionālo līmeņu valdību atbildība, ES dimensija ir kļuvusi aktuālāka. Visredzamākā darbības joma ir saistīta ar darba tirgu: ES un tās dalībvalstis ir apņēmušās palielināt, piemēram, gan pieaugušo īpatsvaru nodarbinātībā, gan pensionēšanās vecumu. Daudzās Eiropas valstīs ir salīdzinoši zems pieaugušo nodarbinātības rādītājs. Lisabonas Eiropadome noteica mērķi palielināt pieaugušo kopējo nodarbinātības rādītāju no 64 līdz 70 procentiem šajā desmitgadē. Četrās dalībvalstīs jau ir sasniegti šādi rādītāji, bet trijās – gandrīz sasniegti, tādēļ, lai gan šis mērķis ir ambiciozs, tas nav neiespējams. (ASV šis rādītājs pašlaik ir 72 procenti). ES 2005. gadā publicētajā Zaļajā grāmatā „*Jauna solidaritāte paaudžu starpā saistībā ar demogrāfiskām izmaiņām*” parādīts, ka 2030. gadā trūks 20,8 miljoni darba ņēmēju.

Ņemot vērā, ka ES **sieviešu nodarbinātības rādītājs** vidēji ir par 18 % zemāks nekā vīriešu nodarbinātības rādītājs, Lisabonas Eiropadomē tika izvirzīts konkrēts mērķis palielināt sieviešu nodarbinātības rādītāju no 55 līdz 60 %. (Zviedrijā apmēram 70 % sieviešu strādā). Tas ir kas vairāk nekā vienkārši ekonomiskās un sociālās politikas izaicinājums. Šajā izaicinājumā ir iesaistīta arī morālā dimensija, pret kuru ir jāmaina attieksme. Atsevišķās valstīs, piemēram, Vācijā, Īrijā un Itālijā, strādājošas mātes tiek uzskatītas par „sliktām mātēm”. Tas pats attiecas uz tēviem, kas ņem bērna kopšanas atvaļinājumu un saskaras ar šķēršļiem gan savā profesionālajā izaugsmē, gan attieksmē pret viņu kā pret „vāju”. Tādēļ arvien vairāk ir vajadzīgas papildu programmas, lai veicinātu vecāku atgriešanos darbā pēc bērna kopšanas atvaļinājuma. Šajā jautājumā jau ir panākts zināms progress, jo īpaši bijušajās komunisma valstīs, kur sievietes strādāja pirms 1989.–1990. gada. Toreiz, tikai strādājošas mātes tika uzskatītas par „emancipētām” un saņēma sabiedrības atzinību. Mūsdienās augsti dzimstības rādītāji ir arī Francijā un Zviedrijā, kur ir augsti sieviešu nodarbinātības rādītāji. Tas parāda sieviešu vēlmi daudzās valstīs veidot gan profesionālo izaugsmi, gan ģimeni. Raugoties no politiskās perspektīvas viedokļa, šķiet, ieteicams veidot sociālo sistēmu tā, lai ļautu sievietēm vienlaicīgi būt mātēm un darba ņēmējām.

Vienlīdz svarīgi ir samazināt **jauniešu bezdarbu** un iesaistīt jaunus darbiniekus darba tirgū agrāk, nekā tas tiek darīts pašlaik. Tāpat arī gados vecāki darba ņēmēji tiek mudināti strādāt ilgāk. Vidējais mūža ilgums pēc pensijas piešķiršanas 1900. gadā bija tikai nedaudz vairāk par gadu. 1980. gadā tas bija pieaudzis līdz 13 gadiem un 1990. gadā līdz 19 gadiem. Nākotnē mūža ilgums pēc pensijas piešķiršanas būs no divdesmit līdz trīsdesmit gadiem.

Eiropas Komisija prognozē, ka gadījumā, ja **vidējo pensijas vecumu** Eiropā varētu palielināt par pieciem gadiem, tad valsts pensiju izdevumus varētu saglabāt vismaz nemainīgus, neskatoties uz demogrāfiskajām izmaiņām. ES ir īpašs mērķis paaugstināt nodarbinātības rādītāju no 39 līdz 50 procentiem vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem. Vairākās

valstīs tiek paaugstināts valsts sektorā strādājošo pensijas vecums. Pirmstermiņa pensiju shēmas tiek atceltas un ieviestas „elastīgas” pensijas vecuma grupas, kā arī atcelta skaidri noteikta saikne starp pensijas vecumu un pensionēšanās vecumu. Vairākas dalībvalstis mēģina pārveidot pensiju sistēmas, lai samazinātu valsts finansiālo slogu, jo īpaši pagarinot iemaksu veikšanas periodus, piesaistot pensiju apmēru cenām, nevis ieņēmumiem, kā arī atsakoties no „fiksēto iemaksu” shēmām un pieņemot „fiksēto ieguldījumu” shēmu. Paralēli tam iedzīvotāji tiek mudināti papildināt „fondētās” shēmas papildus valsts iemaksām un veidot uzkrājumus, ko bieži var panākt ar nodokļu atvieglojumu palīdzību. Tāpat tiek stimulēta pensijas tiesību pārnesamība, lai veicinātu darbaspēka mobilitāti. Francija, Polija, Lielbritānija un Zviedrija pēdējā laikā virzās vienā vai vairākos no šiem virzieniem.

Vēl viens veids, kā atrisināt darbaspēka trūkuma problēmu, būtu pilnībā izmantot jau pieejamās **imigrantu darbaspēka iespējas**, veicinot imigrantu ģimeņu izglītošanu un uzlabojot izglītības iespējas. Imigrantu bērnu vecāki bieži neviļus apdraud savu bērnu iespējas, nepietiekami pārzinot vietējo skolu sistēmu. Tas, protams, kaitē pašu bērnu centieniem un vēlmēm, bet sabiedrībai kopumā tā ir galvenokārt ekonomiska problēma. Darbspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās dēļ ir svarīgi pēc iespējas efektīvāk izglītēt un nodarbināt katru iedzīvotāju.

Iespējams, ka visnopietnākā un sarežģītākā Eiropas problēma ir zems **dzimstības līmenis**. Pasaulē kopumā pašreizējais dzimstības līmenis ir 21 jaundzimušais gadā uz tūkstoš iedzīvotājiem; ASV šis rādītājs ir 14 jaundzimušie; Eiropā – 10 jaundzimušie; Japānā – tikai 9 jaundzimušie. Vidējā dzimstības līmeņa palielināšana no 10–11 jaundzimušajiem uz tūkstoš iedzīvotājiem vismaz nostabilizētu Eiropas iedzīvotāju skaitu pat tad, ja tā nekompensētu darbspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos. Lai novērstu iepriekš minēto samazināšanos, jāpanāk vēl lielāks dzimstības līmeņa pieaugums. Jaunākie pētījumi paredz, ka gadījumā, ja katrus nākamos desmit gadus dzimstība saglabāsies pašreizējā līmenī, ES iedzīvotāju skaits samazināsies vēl par apmēram 30–40 miljoniem cilvēku.

Tomēr zemos dzimstības rādītājus var saprast kā sieviešu reakciju uz ekonomiskajiem un sociālajiem apstākļiem, bet tas nebūt nenoved pie „ģimenes sabrukšanas” demogrāfiskā un sociālā nozīmē. Reti vēlamais bērnu skaits atbilst reālajam ģimenē dzimušo bērnu skaitam. Drīzāk vēlme radīt bērnus kā tāda var saglabāties nemainīgi laika gaitā, bet to ne vienmēr var īstenot finansiālu vai sociālu šķēršļu dēļ. Attiecībā uz valsts politiku uzmanība jāpievērš tam, lai atceltu šķietamās sociālās un nodarbinātības barjeras bērnu radīšanai. Valdības apsver pasākumus, kam varētu būt tieša vai netieša ietekme, lai gan neizbēgami paies ilgs laiks, pirms ar to palīdzību palielināsies darbaspēks. Atbalsts ģimenēm kļūst par arvien svarīgāku politisko mērķi daudzās valstīs. Liekas, ka pret lielām ģimenēm nebūtu jāizturas neitrāli, bet gan jāsakārto nodokļu un sociālā nodrošinājuma sistēmas – šai ziņā arī fiskālās iniciatīvas un reāls dienas aprūpes iestāžu nodrošinājums var būt nozīmīgs. Iespējams, var ņemt piemēru no Francijas un atsevišķu Skandināvijas valstu panākumiem, kā apturēt dzimstības rādītāju pazemināšanos.

POLITIKAS IZVĒLES

Lai liktu galā ar problēmām un izmantotu izdevības, ko rada demogrāfiskās izmaiņas, Eiropas politikas veidotājiem būs:

- jāveicina augstāks dzimstības līmenis ar finanšu stimulu palīdzību, ar pasākumiem, kas atvieglotu strādājošām sievietēm bērnu audzināšanu, ar uzlabotas dienas aprūpes nodrošināšanu, kā arī ar stingrākiem tiesību aktiem ģimeņu tiesību jomā un ģimeņu sociālā statusa noteikšanā;
- jāpaaugstina darbaspēka nodarbinātības rādītāji, jo īpaši sievietēm un jauniem darba ņēmējiem, tostarp atbalstot nepilnas slodzes darbu;
- jāpalielina pensijas vecums un pensionēšanās vecums, nav jāatbalsta priekšlaicīga pensionēšanās un jācīnās pret „vecāku cilvēku diskrimināciju” darbavietā;
- jāpalielina strādājošo pensijas finanšu iemaksas un jāveicina elastīgāki ietaupījumi un pensiju shēmas;
- jāveicina pašreizējo darba ņēmēju lielāka produktivitāte, lai augstāks ražīgums kompensētu arvien mazāka iedzīvotāju skaita radīto deflāciju;
- jāveicina darba ņēmēju piemērošanās spējas, lai tiem būtu iemaņas, kas ļautu mainīt darbu un profesiju darba mūža laikā.

Saistībā ar imigrāciju jāizvirza šādi priekšlikumi:

1. ES dalībvalstīm ir jāpārdomā legālās imigrācijas politika, kas atbalsta nekvalificētu strādnieku uzņemšanu, un vismaz daļēji tā jāaizstāj ar politiku, kas veicina kvalificēta darbaspēka imigrāciju. Ir rūpīgi jāapsver tādas punktu sistēmas („zilā karte”, iespējams, atbilstīgi Kanādas modelim) iespējamie labumi, ko varētu piemērot valstī vai reģionā, kā arī darba tirgū. Tādā veidā ES valstu ekonomika gūtu labumu no „intelektuālā darbaspēka imigrācijas”. Cits šīs shēmas variants, kas būtu izdevīgs valstīm, no kurām šie imigranti nāk, būtu tādu profesionāļu no jaunattīstības valstīm riņķveida migrācija, kas ir apmācīti un uz noteiktu laiku nodarbināti rūpnieciski attīstītās valstīs, bet beigās atgriežas savā izcelsmes valstī un izmanto savas jaunās iemaņas un pieredzi.
2. Šī pieeja savukārt ir jāpapildina ar palīdzību nabadzīgajām valstīm to ekonomikas attīstībā.
3. Ir jācenšas celt sen ieceroto migrantu kvalifikāciju un izmantot viņu īpašās iespējas daudzu valodu apgūvē, kā arī viņu izpratne par starpkultūru dialogu. Jāapsver īpašu programmu izstrāde, lai veicinātu otras valodas apguvi, un programmas, lai atbalstītu migrantus skolā un profesionālās izglītības laukā. Imigrantu integrācija un izglītošana var dot milzīgu labumu sabiedrībai, kas tiem nodrošina patvērumu, ja imigrantu īpašās

potenciālās prasmes tiek attīstītas un izmantotas. Viņu daudzvalodības prasmju dēļ un viņu izpratnes par mītnes valsts sociālajām un kultūras tradīcijām dēļ viņiem var būt galvenā loma, stiprinot saiknes starp dažādām kultūrām, kas ir īpaši svarīgas mūsu globalizētajā pasaulē.

4. ES ir jārod kopēji risinājumi nelikumīgās imigrācijas problēmām, jo atsevišķu valstu pasākumi, piemēram, piešķirot likumīgu statusu nelikumīgiem ieceļotājiem, ietekmē citas ES dalībvalstis sakarā ar darbaspēka mobilitāti ES teritorijā.
5. Ir jārikojas, lai padarītu Eiropu pievilcīgāku salīdzinājumā ar pārējo pasauli, lai piesaistītu un paturētu kvalificētus darbiniekus un panāktu intelektuālā darbaspēka atgriešanos. Šajā politikā varētu iekļaut, piemēram, lielākus atviegļojumus kvalificētiem darbiniekiem, pārvietojoties ārpus Eiropas ar īpašu Eiropas pētnieku vīzu.
6. Ar īpašu migrācijas politiku nepietiek, lai risinātu visus šos imigrācijas jautājumus. Tā ir jāatbalsta ar integrācijas politiku, kurā iekļauta, piemēram, obligāta mītnes valsts valodas, kultūras un vēstures apmācība.
7. Migrantu un „otrās paaudzes” (imigrantu bērnu) integrācijas īpašās problēmas vairākās dalībvalstīs ir jārisina rūpīgāk nekā līdz šim gan imigrantu, gan vietējo iedzīvotāju interesēs. Izglītība šajā procesā ir svarīga. Piemēram, mācību programmām skolās ir jāpalīdz tuvināt kopienas, nevis tās atsvešināt. Apvienojumā ar sociālo mobilitāti tas ir galvenais integrācijas instruments.

Terorisms un drošība

ANALĪZE

Rietumvalstu drošībai var atkārtoti rasties tradicionālie draudi nākotnē. Bet drauds, ar ko tām jau tagad nākas saskarties, ir džihādisms. Džihādisms nav vienīgais terorisma drauds, bet tas ir visnāvējošākais un vistālejošākais savos mērķos.

Liberālajai demokrātijai visā pasaulē uzbrūk bezveidīgs ienaidnieks, kas pilnīgi atšķiras no citiem ienaidniekiem. Džihādisms nav civilizāciju sadursme, bet civilizētā un barbariskā sadursme. Džihādisms ir uzbrukums visiem tiem, kas neatkarīgi no reliģijas tic tiesiskumam, cilvēktiesībām, plurālismam un demokrātiskai valdībai. Džihādisms noraida demokrātiju kā tādu, pamatojoties uz to, ka jebkura valsts sistēma, kuras pamatā ir nevis Dieva, bet cilvēku griba – turklāt pašu izteikta – ir zaimošana. Šī sadursme ir ne tikai karš ar terorismu, bet arī ideju karš: cīņa par demokrātiju. Šīs cīņas vērienu nedrīkst novērtēt par zemu; tā nav cīņa, kurā var uzvarēt, piedāvājot dažus kompromisus. Lai gan tradicionālie teroristu grupējumi pārsvarā tikuši veidoti, lai pievērstu uzmanību viņu jautājumiem un uzsvērtu pamatotās pārestības, lai piespiestu valdības iesaistīties sarunās un panāktu piekāpšanos, džihāda grupējumi, runājot *Hezbollah* vadītāja *Hussein Massawi* 2003. gadā paustajiem vārdiem, „*necinās par to, lai viņiem kaut ko piedāvātu. Mēs cināmies, lai jus iznīcinātu.*”

Džihādisms

Sākotnēji tā bija musulmaņu sabiedrības iekšēja cīņa. Ekstrēmisti noraidīja savu kopienas modernizāciju un tā dzīvesveida pieņemšanu, ko viņi uzskatīja par „rietumu” sociālo, ekonomisko un politisko kārtību. Sākumā šādas debates starp „islāmistiem” un musulmaņu vairākumu bija akadēmiskas. Bet islāmisti kļuva arvien kareivīgāki un ārkārtīgi vardarbīgi; veidoja organizācijas, attīstīja tīklus un vervēja jaunpievērstos, lai iznīcinātu rietumu pasauli. Musulmaņi, kas tika uzskatīti par „rietumnieciskiem” vai kas atbalstīja demokrātiju, tika atzīti par ticības nodevējiem.

Džihāda grupējumi tagad ir atvēruši otru fronti, tieši uzbrūkot rietumvalstīm, lai vājinātu savus pretiniekus, paplašinātu savas operācijas un sāktu nākamo posmu cīņā par varu pasaulē. Viņi būtu varējuši cīnīties par to, lai amerikāņu karavīri tiktu izvesti no Irākas–vai agrāk no Saūda Arābijas, lai izveidotu Palestīnas valsti, kā arī, lai pretotos Izraēlai. Bet džihāda grupējumiem tie ir tikai iemesli, ar kuriem var manipulēt, lai attaisnotu viņu darbības un motivētu atbalstītājus. Viņi cenšas apdraudēt vai diskreditēt tos, kas musulmaņu pasaulē mēģina nodibināt dzīvotspējīgas valstis, piemēram, Irāku vai Afganistānu, jo viņu ilgtermiņa mērķis ir „Jaunais kalifāts” – visu musulmaņu apvienošana fundamentālistu valstī, kas ir izšķirošs solis, lai dominētu pasaulē, pamatojoties uz viņu sapratni par „šariata” likumu un teokrātisku valdību.

Viņu mestā izaicinājuma demokrātiskajai pasaulei ambīcijas nav pārspīlējums. Šis ideju karš „pašlaik notiek, un tas ir kļuvis par divdesmit pirmā gadsimta galveno iezīmi”⁵.

⁵ Phares, Walid, „Ideju karš”, *Palgrave Macmillan* 2007

Jaunie ieroči: moderni sakaru līdzekļi

Jaunie draudi ir jauna veida draudi. Terorisma, tāpat kā kādreiz nacisma un komunisma, draudi ir globāli, bet terorisma metodēm ir lokāls, neparedzamas un biedējošs raksturs. Terorisms cenšas apdraudēt demokrātisko pasauli, izmantojot tās brīvības un pārticību kā ieročus un tādējādi padarot tās spēku par vājumu. Divdesmit pirmā gadsimta brīvā tirgus demokrātija ir radījusi pārticību un devusi indivīdiem tiesības. Tā ir atvērusi informācijas avotus un radījusi jaunas sakaru sistēmas, veicinot ceļošanu, informācijas tīklus un studentu mobilitāti vēl nebijušā mērogā. Nākamajos divdesmit gados šādas tendences paplašināsies eksponenciālā ātrumā. Šāda notikumu attīstība ir radījusi jauna veida ienaidnieku, kas ļaunprātīgi izmanto brīvu pieeju informācijai, viegliem sakariem un ceļošanai.

Jaunie draudi ir interneta laikmeta radīto dažādo iespēju sekas. Demokrātija tiek apdraudēta, mobilizējot sabiedrību ar kibernetikas palīdzību, t. i., elektroniski sasaucot „*tautas zemessardzi*”⁶ – potenciālos ienaidniekus no visas pasaules. Lai īstenotu šādas kampaņas vadību pasaulē, nav vajadzīgi lieli resursi: ar videokameru un piekļuvi internetam jebkuru uzrunu un jebkuru nežēlību, nolaupīšanu vai slepkavību var padarīt par džihāda grupējumu ieroci viņu arsenālā. Tā ir IT revolūcijas tumšā puse. *David Kilcullen*, Austrālijas speciālists cīņā pret nemieriem, ir teicis par *Osama Bin Laden* šādus vārdus: „ja (viņam) nebūtu pieeja pasaules plašsaziņas līdzekļiem, satelīta sakariem un internetam, viņš būtu tikai kaprīzs putnubiedēklis, kas dzīvo alā”.

Viņu taktika ir iedragāt un pēc tam iznīcināt demokrātiju morālo pārkumu: viņi mēģina piespiest demokrātijas atteikties no tiesiskuma, lai tādā veidā aizsargātu likumu, apcietināt cilvēkus bez tiesas, lai tādā veidā aizsargātu brīvībā esošos, izmantot spīdzināšanu, lai tādā veidā novērstu vardarbību, nogalināt nevainīgos, lai tādā veidā aizsargātu atsevišķus cilvēkus, un īstenot arvien bargākus drošības pasākumus uz brīvības rēķina. Kopienās viņi sēj savstarpējas aizdomas un bailes, pastiprinot spriedzi, ko var izmantot turpmāk. Tā vietā, lai izaicinātu uz tiešu konfrontāciju, šis bezveidīgais ienaidnieks labāk izvēlas izprovocēt demokrātijas uz liekulību, rīkoties tā, lai galvenajos reģionos notiktu attālināšanās no mēreniem uzskatiem un tādējādi samazinātos vietējais atbalsts. Viņi uzskata, ka viņu panākumi dos viņiem papildu jaunpievērstos no to cilvēku vidus, kas jūtas aizvainoti – pamatoti vai nepamatoti – vienlaicīgi vājinot sabiedrības nodomu.

Šiem demokrātijas ienaidniekiem ir pieejami jauni instrumenti, kurus stiprākus padara bīstama un radikāla ideoloģija, un daudz potenciālo rekrūšu visā pasaulē.

Galvenie terorisma draudi

Šajā neapmierināto koalīcijā var redzēt četras grupas, kas debatēs nākamajos gados:

- Pirmkārt, ir valstis, kas ir naidīgi noskaņotas pret demokrātijas vērtībām. Pašlaik divi galvenie pretinieki ir Irāna un Sīrija. Līdz šim tās ir lielā mērā izvairījušās no tiešas konfrontācijas ar rietumvalstīm. Tās ir ieinteresētas vietējās un reģionālās krīzēs un savas varas realizēšanā kaimiņvalstīs. Tās vietā šīs valstis

⁶ *Cronin, Audrey*, „Kibermobilizācija: jaunā *tautas zemessardze*”, http://ccw.politics.ox.ac.uk/publications/cronin_parameters.pdf

piecāvā slepenu atbalstu konkrētām grupām tādos nepastāvīgos reģionos kā Palestīna un Lībija, radot reģionālu spriedzi un globālas satraukumu. Irānas jaunais kareivīgums saistībā ar kodolpotenciālu varētu nozīmēt jaunu virzienu. Lai gan nevar droši paredzēt, kā Irāna vai Sīrija varētu attīstīties nākamajos divdesmit gados, iespējams, tās vai līdzīgas valstis - dažas teokrātiskas, dažas autoritatīvas, kaut gan laicīgas – turpinās radīt draudus.

- Augsti organizētas grupas, ko bieži galu galā finansē rietumvalstu patērētāji, maksājot par naftu, ir izveidojušas ekstrēmistu skolas, teroristu apmācības nometnes un piesaistījušas līdzekļus, lai uzbruktu rietumvalstu mērķiem. *Wahibist* finansētas madrasas ir nodrošinājušas augsni teroristiem īpaši Pakistānā un arī Eiropā. Viņi sagatavo potenciālus rekrūtus un vēlāk iesaista tos savās sistēmās.
- Šīs organizētās grupas ir spējušas palielināt savu varu un izplesties, izveidojot tīklus, kas saistīti ar šo grupu kodolu. Dažādi būtiski atšķirīgi grupējumi, kuru esību nosaka atšķirīgi aizvainojumi un mērķi, ir sasaistīti savā starpā ar interneta un lētu ceļojumu palīdzību un kopīgi izmanto resursus, kā arī apmainās ar zināšanām.
- Ārpus šiem tīkliem citi grupējumi, kas jūtas atsvešināti, plašāka mērķa vārdā tiek iedvesmoti uzsākt paši savas operācijas ar pašdarinātām ierīcēm pret vietējiem objektiem.

Cīņā ar terorismu nav ātra risinājuma. Cīņa ar terorismu visā pasaulē no Peru līdz Ziemeļīrijai parāda, ka, lai radītu apstākļus, kuros terorisma draudus var likvidēt, ir jāapvieno vairāki nosacījumi:

- politiska lēmumu pieņemšana;
- sabiedrības apņemšanās pretoties šim demokrātijas apdraudējumam;
- arvien gudrāki un viltīgāki pretterorisma pasākumi;
- jebkādu pamatotu pārestību samazināšana;
- terorisma cēloņa novēršana.

Atsevišķas tendences šķiet skaidras. Lai gan pašreizējie pasākumi, šķiet, ir nostādījuši teroristu organizācijas aizsargpozīcijās, terorisma draudi uzreiz nebeigsies, un Eiropai ir jābūt gatavai turpmākai vardarbībai. Šķiet, ka šie draudi kļūst arvien decentralizētāki un „spontānāki”. Lielākās bažas rada tas, ka teroristi varētu iegūt bioloģiskos ieročus vai kodolmateriālu, kas ievirzītu terorismu jaunā līmenī⁷.

POLITIKAS IZVĒLES

Makro līmenī risinot ideju kara radīto globāla mēroga nemieru jautājumu, demokrātiskajām valstīm, iespējams, būs jāplāno netradicionāla veida „ilgstošs karš”, izmantojot pretterorisma un nemieru pretpasākumu prasmes kopā ar militāriem stabilizācijas un atjaunošanas centieniem. Jau šobrīd ir jāveic pasākumi, kas vājina terorisma draudu

⁷ Nacionālā Izlūkošanas padome.

ideoloģisko bāzi un mazina teroristu spēju rezultatīvi rīkoties. Ja šie pasākumi būs efektīvi, tie var nodrošināt to, ka līdz 2025. gadam draudī būs ievērojami samazinājušies.

Tomēr atslēga globāla mēroga nemieru veiksmīgai pārtraukšanai patiesībā varētu būt nemieru novēršana, izskatot dažādas darbības jomas dažādos veidos, likvidējot pamatotas pārestības un veidojot tiesiskas valstis, kas spētu sniegt saviem iedzīvotājiem atbalstu un izveidot demokrātiskas iestādes. Šāda „dezagregēšanas” stratēģija koncentrētos uz to, lai „aizliegtu sakarus starp darbības vietām, liegtu reģionālajiem un globālajiem dalībniekiem iespēju piesaistīt un izmantot vietējos dalībniekus, pārtrauktu kustību, kas notiek džihādā un starp džihāda darbības vietām, aizliegtu piekļuvi neaizskaramām teritorijām, norobežotu islāmistus no vietējiem iedzīvotājiem un sagrautu islāmisma ietekmes izplatīšanu plašā Tuvo Austrumu teritorijā”⁸.

Vietējais konteksts

Visiem eiropiešiem ir jāsaprot, cik svarīga ir cīņa par viņu vērtībām un kā tās ir jāaizsargā no visa veida terorisma draudiem. Ir svarīgi nodrošināt sadarbību starp viņu valdībām, pamatojoties uz šo kopējo sapratni.

Galvenais izaicinājums demokrātiskajai Eiropas sabiedrībai būs politiski un ekonomiski **integrēt** tās sociālās grupas, kas pašlaik jūtas atstumtas un aizvainotas. Būs jāveic pasākumi, lai atbalstītu starpkultūru dialogu, lai nostiprinātu mēreno uzskatu musulmaņu vairākuma pozīcijas un izolētu ekstrēmistus. Vienlaicīgi rietumvalstu valdībām ir jāparāda, ka integrācijas un kultūru sapratnes politika ir spēka, nevis vājuma pazīme. Nevar būt ne runa, piemēram, par toleranci pret tādu rīcību mūsu pilsētu daļās, kuras izcelsme pēc dažu priekšlikuma iesniedzēju domām ir „šariata likums” un kura nerēķinās ar tradicionālajām vērtībām. Ir vajadzīgi krietni lielāki papildu pētījumi, lai noteiktu ekstrēmistisku tendenču cēloņus atsevišķās musulmaņu iedzīvotāju daļās.

Šie centieni būs jādubulto, jo pastāv risks, ka teroristi atbildēs ar prettriecienu – ko tie neapšaubāmi plāno darīt – un palielinās neiecietību⁹. Līdz šim rietumvalstu sabiedrība kopumā ir parādījusi ievērojamu politisku briedumu, reaģējot uz teroristu zvēriskumu, un tam ir bijusi minimāla ietekme uz kopienu attiecībām. Bet pastāv risks, ka ilgtermiņa un nepārtrauktas teroristu kampaņas pasliktinās šo situāciju.

Tiks izdarīts spiediens, lai veiktu pasākumus, kas samazinās brīvību un palielinās spriedzi, ko, iespējams, pastiprinās iedzīvotāju novecošana un ekonomiskās izmaiņas, radot bailes un nedrošību. Būs vajadzīga vadība, lai **līdzsvarotu jebkādu vajadzīgu papildu drošības pasākumus ar apņemšanos ievērot demokrātijas vērtības un indivīda brīvību. Principā nav pretrunu starp drošību, uz ko var paļauties, un indivīda brīvību.** Rietumvalstu valdības nedrīkst ļauties teroristu provokācijām veikt pasākumus, kas, lai gan šķitīs pareizi, vienkārši pastiprinās terorisma pamatcēloņus. Galvenās debates ir par regulēšanas nozīmi un ko tā var veikt, mazinot jauno tehnoloģiju ļaunprātīgu izmantošanu. Turpmāk būtu jāizpēta, kā padarīt internetu par drošu un labi pārvaldītu vidi.

⁸ Kilcullen, David, Cīņa pret globāla mēroga nemieriem, 46. lpp; <http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf>

⁹ Eiropas Savienības Drošības pētījumu institūts, *Jannas globālās problēmas: kāda būs pasaule ES skatījumā 2025. gadā.*

Kā rāda Ziemeļrijas un citu valstu pieredze, drošības dienestiem ir jāiegulda lieli līdzekļi **izlūkošanā**, iefiltrējoties teroristu tīklos, lai izjauktu teroristu iniciatīvas un cīnītos pret tām. Tā kā džihāda terorisms ir decentralizētāks nekā tas terorisms, ar kura draudiem nācās saskarties iepriekš, tam būs vajadzīgi ievērojami centieni un resursi. Dalībvalstu izlūkošanas un drošības aģentūrām ir efektīvāk jāsadarbjas šajā jomā un jāsniedz finansiāls un politisks atbalsts tiem, kas atbildīgi par šo centienu vadīšanu. Šīm aģentūrām ir jābūt uzmanīgām, lai nepieļautu iefiltrēšanos. Naudas un cilvēku plūsmu izsekošana ir galvenais efektīvas pretterorisma politikas līdzeklis. Liela uzmanība jāpievērš arī aizdomu noskaidrošanai par to, vai džihāda teroristu tīkli nemēģina nodibināt kontaktus ar pastāvošajiem Eiropas teroristu grupējumiem un kriminālo pasauli, lai maksimāli pastiprinātu savas darbības ietekmi.

Ir jānostiprina **būtiskāko infrastruktūru drošība**. Modernās rietumvalstis ir ļoti atkarīgas no plaša mēroga infrastruktūras, lai nodrošinātu enerģijas, ūdens un pārtikas pamatvajadzības. Šādi tīkli un sadales modeļi ir jāpārskata un jāuzlabo, lai nodrošinātu to uzticamību un spēju izturēt koncentrētu uzbrukumu.

Ir potenciāla problēma saistībā ar tā saukto „karu ar terorismu”, jo šķiet, ka tas zaudē sabiedrības atbalstu. Tas tika uzsākts kā reakcija uz īpašu zvēriskumu, un sākotnēji tam bija plašs **sabiedrības atbalsts**, bet tā mērķi ir kļuvuši sabiedrībai arvien neskaidrāki. Vai tas ir saistīts ar *al-Qaeda* sakāvi? Ja tas tā ir, tad kāds tam ir sakars ar karu Irākā? Kāda ir situācija citās darbības vietās? Afganistāna? Somālija? Ir daudz darāmā, lai paskaidrotu attiecīgo draudu būtību un to, ka tā ir „cīņa par demokrātiju”, ja rietumvalstu valdības vēlas saglabāt sabiedrības atbalstu cīņai, kam ir pamatīga ietekme uz resursiem un beigu beigās uz cilvēka dzīvi. Ir vajadzīga politiskā vadība, lai nepadotos tiem, kas atbalsta samierināšanās politiku un tiem, kam ir īsa atmiņa un kas bieži parādās plašsaziņas līdzekļos.

Starptautiskais konteksts

Ievērojot „dezagregēšanas” politiku, lai izjauktu džihāda tīklus, ir jācenšas likvidēt konkrētus pamatota aizvainojuma avotus, lai izolētu ekstrēmistus viņu pašu kopienās, pārtraucot rekrūšu pieplūdumu un finansējumu, ierobežojot loģistikas atbalstu, ko sniedz mītnes kopienas, un stiprinot mērenu uzskatu musulmaņu vadības stāvokli. Tā ir galvenā joma, kurā ir būtiskas ciešas transatlantiskās partnerattiecības. Ir izteikts ierosinājums ievērojami vairāk resursu tērēt uz politiskiem, ekonomiskiem un psiholoģiskiem pasākumiem nekā uz bruņotu iejaukšanos, lai gan pašlaik Eiropas valstis pārāk maz tērē uz tradicionālo aizsardzību.

Palestīna un Izraēla: Kā augstu prioritāti mums jāturpina atbalstīt centienus panākt vienošanos starp Izraēlas Valsti un Palestīnas pašpārvaldi, tostarp par Palestīnas valsts izveidi, kā noteikts Četrinieka plānā Eiropa un ASV ir ārkārtīgi ieinteresētas tādas dzīvotspējīgas Palestīnas valsts izveidē, kas ieviesīs pietiekamu likumību savā teritorijā un ārpus tās, lai līdz minimumam samazinātu šo vēsturisko konfliktu, kurš rada naidīgumu. Ir svarīgi uzsvērt, ka džihādisti neapmierināsies ar vienošanos – viņi ir cieši apņēmušies noraidīt jebkurus sasniegumus – bet tas būs svarīgs ieguldījums, izolējot viņus no vairākuma musulmaņu viedokļa.

Irāka: Ja izrādīsies, ka koalīcijas spēki Irākā ir sakauti, rietumvalstu ilgtermiņa intereses būs cietušas nopietnu triecienu. Par spīti koalīcijas spēku pamatīgajām kļūdām pirmajās stundās pēc veiksmīgā iebrukuma, ir jāapkopo

politiskā griba, lai izturētu līdz galam. Cīņas turpināšanas cena būs augsta gan finansiāli, gan cilvēku dzīvību izteiksmē, kas ir vēl svarīgāk. Bet šī cīņa ir ārkārtīgi nozīmīga ilgtermiņa cīņā par demokrātiju. Mēreno uzskatu irākiešu un rietumvalstu sabiedroto lēmumam ir jābūt pietiekami spēcīgam, lai nepadotos radikāļiem un izveidotu dzīvotspējīgu Irākas demokrātisko valsti. Ir svarīgi atzīmēt paralēles ar Padomju Savienības iebrukumu Afganistānā. Džihādisti uzskata, ka viņi sakāva Padomju Savienību Afganistānā un ka tā rezultātā viņi sagrāva Padomju bloku. Nedrīkst pieļaut, ka viņi uzvarēs līdzīgā veidā Irākā.

Afganistāna: arī šajā valstī notiek cīņa, ko nedrīkst zaudēt. *Taliban* draudī tiek apvaldīti, un situācija nav tāda kā Irākā. Bet civiliedzīvotājiem būs jāpārlicinās par jaunās situācijas ekonomiskajiem un sociālajiem ieguvumiem, lai viņi varētu rast drosmi līdz galam atbalstīt rietumu palīdzību viņu jaunās demokrātiskās valdības izveidē.

Tuvie un Vidējie Austrumi: Rietumvalstīm prioritāti jāatbalsta tādu stipru valstu attīstība, kas ievēro tiesiskumu un kurās ir konstitucionāla valdība, kas aizsargā cilvēktiesības un veicina ekonomikas attīstību. Pēc tam ir jāveicina reforma, lai paplašinātu demokrātiskas valdības principus. Riski pastāv. Mērenu uzskatu nedemokrātiskas valdības var apdraudēt radikāļi, bet šos draudus var aktīvi izskatīt tagad vai ļaut situācijai pasliktināties, radot vēl lielākas problēmas nākotnē. Rietumvalstīm ir jāveicina ekonomiskā attīstība un tāda politika, kas samazina bezdarbu, jo īpaši jauniešu vidū. Nav tiešas saistības starp nabadzību un terorismu – gluži pretēji, daudzi teroristi ir cēlušies no pārticīgām ģimenēm – bet ekonomiskā progresa trūkums veicina atsvešinātības sajūtu. Ir jāpalīdz Tuvo un Vidējo Austrumu valstīm iespēju robežās pilnībā iesaistīties globalizācijas procesā. Tām ir jārealizē dialoga politika, kas veicina „islāma demokrātijas” attīstību pēc „kristiešu demokrātijas” piemēra, saskaņojot reliģisko ticību un demokrātijas principus, veicinot to, ka viņu reliģiskie vēlētaji pieņem konstitucionālu valdību un ciena citu cilvēku tiesības, kā arī atspēkojot apgalvojumus, ka demokrātija ir kaut kas tāds, ko ir uzspiedušas pagrīdus rietumvalstis. Šāda dialoga realizēšanai ir vajadzīgi ievērojami resursu ieguldījumi. Maz ir tādu Tuvo un Vidējo Austrumu valstu, kas ir saistītas ar tādiem demokrātijas un labas pārvaldības tīkliem kā Sadraudzība. Tuvajos un Vidējos Austrumos, kā arī Vidusjūras reģionā nav nevienas Eiropas Padomei līdzīgas iestādes, kas veicinātu cilvēktiesības.

Ziemeļāfrika: kā Eiropas Savienības tuvs kaimiņš šis reģions ir īpaši nozīmīgs Eiropas drošībai. Izstrādājot ekonomiskās sadarbības un politiskās apmaiņas programmas, Eiropas Savienībai par prioritāti ir jānosaka attiecības, kas saistītas ar Vidusjūras reģionu.

Pārējā islāma kopiena: galvenajam mērķim jābūt atbalsta sniegšanai citām valstīm ar lielu musulmaņu iedzīvotāju skaitu, piemēram, Pakistānai un Indonēzijai, kā arī centrālās Āzijas valstīm, lai tās varētu sekot tādu valstu piemēram kā Malaizija un Indija, attīstot salīdzinoši stabili un liberālu valdību ar pieaugošu ekonomisko labklājību.

Pārējā pasaule: Lielā daļā Āzijas attīstās aktīva tirgus ekonomika, pievienojoties pasaules tirdzniecības tīklam, un ir sasniegta tāda ekonomiskā labklājība, kas dod cerības sasniegt rietumvalstu līmeni, bet kā ir ar pārējām valstīm? Piemēram, atsevišķās Austrumāfrikas daļās jau ir sniegts atbalsts *al-Qaeda* operācijām. Tirdzniecības un atbalsta paketes, lai stiprinātu ekonomisko attīstību, ir pozitīvi vērtējamas ne tikai tūlītējā labuma dēļ, ko tās dod vietējiem

iedzīvotājiem. Tās ir rietumvalstu un pasaules demokrātisko vērtību ilgtermiņa interesēs, tādēļ ir vajadzīga politiskā griba un apņemšanās sniegt resursus atbilstīgi šo interešu nozīmīgumam cīņā par demokrātiju.

Enerģētika un vide

ANALĪZE

Klimata pārmaiņas

Klimats mainās. Daudzos reģionos visā pasaulē ir krasākas temperatūras maiņas un nepastāvīgāki laika apstākļi, kā rezultātā rodas tādas katastrofas kā plūdi vai sausums. Ledus kārtā atkāpjas, ledus kūst un tuksneši izplešas. Pasaule tās pastāvēšanas laikā ir pieredzējusi milzīgas temperatūras un laika apstākļu izmaiņas. Eiropa, piemēram, pieredzēja „mazu ledus laikmetu” laikposmā no 1500. gada līdz 1850. gadam, kas nāca pēc „viduslaiku siltā perioda”. Tas, kas padara šo pašreizējo periodu ievērojamu, ir izmaiņu straujums un plaši izplatītais uzskats, ka tā nav dabiska parādība.

Arvien lielāka vienprātība vērojama par to, ka pašreizējo klimata pārmaiņu posmu galvenokārt nepieredzētas CO₂ uzkrāšanās dēļ Zemes atmosfērā ir izraisījuši globālā sasilšana, kas ir tāda mūsu ekonomiskās izaugsmes modeļa un modernā dzīvesveida blakusprodukts, kura pamatā ir fosilās degvielas patēriņš. Tādēļ, raugoties uz 2025. gadu, visticamāk, ka mūsu globālā vide turpinās pasliktināties un vides un enerģētikas problēmas būs smaga nasta politikas veidotājiem.

Ir sagaidāms, ka ekonomiskā globalizācija pie pašreizējiem rādītājiem nākamajos divdesmit gados par apmēram 60 % palielinās fosilās degvielas pieprasījumu un patēriņu. Zeme pieredzēs ievērojamu siltumnīcefektu izraisīto gāzu emisiju pieaugumu, un klimata pārmaiņas būs arvien jūtāmākas. Saskaņā ar vairākuma analītiķu domām globālās sasilšanas ietekmi, kas pagaidām lielā mērā tiek ierobežota, varēs skaidri sajust tikai attiecīgā perioda beigās, tas ir, laikposmā no 2025. gada līdz 2030. gadam, konstatējot šādas parādības: līdz 2025. gadam Zemes virsmas vidējā temperatūra palielinās par 0,4°C līdz 1,1°C, kušanas paātrināšanās, okeānu līmeņa celšanās, okeānu sasilšana un paskābināšanās, nogulsnešanās pieaugums, biežākas dabas katastrofas (cikloni, viesuļvētras, karstuma viļņi, plūdi...), kā arī arvien lielāks ūra ūdens trūkums kopā ar jaunu pandēmijas draudu rašanos. Var būt nopietna ietekme uz augšanas periodiem un ražību. Klimata pārmaiņu starpvaldību padome (IPCC)¹⁰ apgalvo, ka vairāk nekā 50 % no līdz šim fiksētajām temperatūras izmaiņām visdrīzāk ir radušās cilvēku darbības rezultātā, radot siltumnīcefekta gāzu koncentrāciju¹¹.

Protams, pastāv pretrunīgi viedokļi. IPCC ir tikusi kritizēta par tās metodoloģiju, kas izmantota gan pašreizējo tendenču prognozēs, gan pasaules temperatūras iepriekšējā analizē, pamatojoties uz ierobežotu dokumentāciju un bioloģiskajiem datiem, kurus var dažādi interpretēt. Piemēram, strīds saistībā ar diagrammu hokeja nūjas veidā, kas attiecās uz vienkāršu grafiku IPCC 2001. gada ziņojumā, kurā bija pieņēmums, ka pasaules temperatūra ir bijusi stabila laikposmā no 1000. gada līdz 1900. gadam, pirms tā sāka strauji palielināties¹². Vairāki zinātnieki (pārsvarā klimatologi, kas specializējas mākoņu struktūras pētniecībā – laika apstākļu veidošanās galvenais noteicošais faktors) šobrīd atklāti apstrīd IPCC uzskatus, kuri ir pašreizējās politikas un ideju par globālo sasilšanu pamatā. Viņi neapstrīd

¹⁰ Klimata pārmaiņu starpvaldību padomi (IPCC) 1988. gadā izveidoja divas ANO organizācijas – Pasaules Meteoroloģijas organizācija (WMO) un ANO Vides programma (UNEP), lai novērtētu klimata pārmaiņu draudus.

¹¹ IPCC ceturtais novērtējuma ziņojums: Klimata pārmaiņas 2007.

to, ka pēdējos 20–25 gados temperatūra varētu būt palielinājusies. Bet viņi apstrīd ilgtermiņa secinājumus, kas izdarīti, ņemot vērā iepriekšējos novērojumus. Tiek izstrādāti jauni klimata modeļi, kas ievērojami samazina CO2 emisijas un cilvēku darbības ietekmes nozīmi, izskaidrojot pēdējās sasilšanas tendences, piemēram, lielāku uzsvāru liekot uz tādu dabas parādību iespējamo nozīmi kā saules aktivitātes cikls.

Grūtības saistībā ar valsts politikas formulēšanu ir tādas, ka tad, kad uz šiem jautājumiem varēs sniegt noteiktu atbildi, var būt par vēlu, lai veiktu kādas nepieciešamās korektīvās darbības. Tomēr tēze, ka klimata pārmaiņu lielākais izraisītājs ir cilvēku darbība, šobrīd ir plaši akceptēta, un sabiedrība arvien uzstājīgāk pieprasa tūlītēju rīcību. Valdībām, pamatojoties uz varbūtības un novērtējuma riska līdzsvaru, ir jānovērtē, vai ir vajadzīgas pamatīgas valsts politikas izmaiņas. Ir skaidrs, ka gadījumā, ja beigās tiktu pierādīts, ka klimata pārmaiņas nav cilvēku radītas, šādas politikas iniciatīvas sliktākajā gadījumā varētu samazināt pasaules IKP un, iespējams, apdraudēt tehnoloģiskos jauninājumus, lai cīnītos ar to sekām. Tomēr, ja tās ir cilvēku radītas, bezdarbībai būtu katastrofālas sekas.

Enerģētika

Mūsdienās ES dalībvalstis patērē par 45 % mazāk enerģijas nekā 1973. gadā, lai radītu tādu pašu ekonomiskās darbības peļņu. Tomēr enerģijas absolūtais pieprasījums turpina pieaugt, salīdzinot ar laiku, kad ES25 sākotnējais enerģijas patēriņš pieauga par 41 % laikposmā no 1971. gada līdz 2003. gadam. Tiek prognozēts, ka nākamajos divdesmit gados fosilās enerģijas patēriņš pasaulē pieaugs par 60 %. Divas trešdaļas šī pieauguma veidos Āzijas valstis, jo īpaši Ķīna un Indija. Nafta joprojām būs visizmantotākais degvielas avots, savukārt dabasgāzes patēriņš līdz 2030. gadam pieaugs par 87 %. Tātad Eiropa saskaras ar pieaugošu konkurenci par ierobežotiem resursiem, lai gan tā jau šobrīd ir lielākā naftas un gāzes importētāja pasaulē.

Plašsaziņas līdzekļiem patīk uzsvērt draudus, ka pasaules fosilās rezerves varētu izbeigties līdz šī gadsimta beigām. Piemēram, tiek prognozēts, ka dabasgāzes rezerves pietiks vēl tikai 60 gadiem. Šādas prognozes vienmēr ir nereālas un neuzticamas (atcerēsīties septiņdesmito gadu „nulles pieauguma” prognozes). Vairumā šo novērtējumu ir nepietiekami ņemta vērā salīdzinošo cenu un radīto jauninājumu loma, nodrošinot ilgtspējīgu un atbilstīgu resursu plūsmu. Piemēram, ir pieejamas ievērojamas ogļu rezerves – trīs reizes vairāk nekā nafta vai gāze enerģijas daudzuma izteiksmē – ko par atbilstošu cenu varētu izmantot, lai apmierinātu tirgus vajadzības. Pamatoti var prognozēt, ka pat ilgi pēc 2025. gada nebūs reālu problēmu ar enerģijas rezervēm.

Tas nenozīmē, ka nevarētu būt problēmas saistībā ar to, lai laistu tirgū atbilstīgus enerģijas resursus un izvairītos no dramatiskā cenu pieauguma. Pastāv vidēja termiņa draudi, ka infrastruktūra, kas vajadzīga, lai iegūtu, transportētu un attīrītu enerģijas rezerves, varētu būt nepietiekama, lai apmierinātu pieprasījumu. Daudzas no šīm naftu ražojošajām valstīm vada valdības, kas vēlas maksimāli palielināt īstermiņa peļņu, nevis optimizēt ilgtermiņa ekonomiku. Turklāt dažas tādas lielākās naftas ražotājvalstis kā Venecuēla, Krievija un Irāka ļoti atšķirīgu iemeslu vadītas īsteno politiku vai saskaras ar iekšējām problēmām, kas padara tās nepievilcīgas vai nevēlamas komerciāliem ieguldītājiem.

¹² Tas tiek saukts arī par „MBH98 modeli”, ko sagatavoja *Mann, Bradley un Hughes*.

Saskaņā ar Starptautiskās Enerģētikas aģentūras informāciju visā pasaulē būs vajadzīgi ieguldījumi apmēram USD 20000 miljardu apmērā. Pārsvarā šī summa būs jāfinansē ar privātiem ieguldījumiem, tāpēc privātajam sektoram būs jāuzņemas vadība, lai risinātu energodrošības un klimata pārmaiņu jautājumus. Valdībām būs jāsaprot attiecīgā sistēma, lai veicinātu ieguldījumus pareizajā virzienā.

Turklāt viena no galvenajām ES problēmām būs saistīta ar tās pieaugošo atkarību no ārējiem enerģijas avotiem. Tās atkarības rādītājs ir nokrities no 62 % 1975. gadā līdz 48 % mūsdienās, bet ir sagaidāms, ka līdz 2030. gadam tas atkal palielināsies līdz 70 %.

Šo problēmu sarežģī tas, ka praktiski visi lielākie naftas ražotāji un tranzīta reģioni, no kuriem ir atkarīgs Eiropas imports, atrodas ģeopolitiski ārkārtīgi nestabilos reģionos. Tādēļ nevar izslēgt periodiskus relatīvus resursu trūkumus un paaugstinātu cenu problēmas, kas rodas reģionālo politisko nemieru vai vietējās infrastruktūras modernizācijas trūkuma un apkopes trūkuma dēļ.

POLITIKAS IZVĒLES

Klimata pārmaiņas

Tādēļ ir divi veidi, kā reaģēt uz attiecīgo problēmu. Visradikālākais veids ir mēģināt pilnīgi apturēt klimata pārmaiņas. Tā būtībā ir pieeja, kas tika pieņemta Kioto. Maksimālās emisiju kvotas piesārņojumu radošām darbībām tiktu noteiktas tādā apmērā, lai samazinātu, apturētu un pēc tam mainītu CO2 koncentrāciju. Tiktu ieviesti noteikumi, kas pamudinātu uzņēmumus un mājsaimniecības pieņemt jaunus ražošanas un patēriņa modeļus, ļaujot aktīvāk izmantot tīras enerģijas tehnoloģijas. Valdības iejauktos tīrā ar nodokļu palīdzību, nosakot cenas tā, lai mazinātu fosilo degvielu izmantošanu un veicinātu atjaunīgu enerģijas avotu attīstību. Elektroenerģijas ražošana tiktu piesardzīgi novirzīta no fosilās degvielas izmantošanas uz alternatīviem enerģijas avotiem, kas nerada oglekļa dioksīdu, piemēram, atomenerģiju vai tā sauktajiem ilgtspējīgiem enerģijas avotiem.

Alternatīva un iespējami produktīvāka politika ilgtermiņā ir izvēlēties „piemērošanās stratēģiju”, pamatojoties uz koncepciju, ka klimata pārmaiņu izaicinājuma risinājums būs tehnoloģisks. Ir vajadzīga pētniecība un ieguldījumi, kas palīdzēs rast jaunas tehnoloģijas, kuras var uzlabot mūsu – rietumnieku – un mūsu kaimiņu visā pasaulē dzīvi vidē un saskaņā ar vidi. Citiem vārdiem sakot, daudzsolāka stratēģija ir saistīta nevis ar ekonomiskās izaugsmes tirgus resursu mazināšanu, bet ar uzsvāru uz globalizācijas radīto zināšanu sabiedrību.

Pastāv draudi, ka jebkādu vienā valstī vai kontinentā par iespējami augstu ekonomisko cenu sasniegtu progresu jebkurā gadījumā neitralizēs darbības, ko veic citas valstis vai kontinenti, kas neīsteno līdzīgu stratēģiju. Ķīna, piemēram, šobrīd plāno vairāk nekā 500 jaunas ar ogleņiem darbināmas spēkstacijas¹³, kas ātri neitralizētu jebkādu Eiropas Savienībā panāktu progresu. Dažās aprindās valda bailes, ka gadījumā, ja šāda politika nesniegs to, ko tā sola, pastāv risks, ka ideoloģiskās histērijas rezultātā radīsies regulatīvi un cenu ierobežojumi, kas iznīcinās tās tirgus iniciatīvas, no kurām ir atkarīgi ieguldījumi, tehnoloģiskais progress un tādējādi mūsu spēja ieviest augstus dzīves standartus, kā arī arvien lielāku enerģijas efektivitāti un ilgtspēju. Un tomēr šajā situācijā sava loma ir globālai vadībai. Sagatavojot ceļu korektīvām darbībām, Eiropas Savienība ir stabilākā pozīcijā un var izmainīt globāla mēroga debašu nosacījumus, ka arī mudināt citus sekot tās piemēram.

Būs vajadzīga pastāvīgas uzraudzības un piemērošanas politika, jo dati tiek detalizēti un modeļi pilnveidoti. Starptautiskā sadarbība ir būtiska, lai saskaņotu attiecīgo pieeju pasaules līmenī un apmainītos ar informāciju par jaunām tendencēm.

¹³ *Susan Watts, BBC Newsnight Science Editor, 2005. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/4330469.stm>*

Enerģētika

Vienīgā pierādītā enerģijas tehnoloģija, kurai vidējā termiņā var būt ievērojama ietekme uz enerģijas nodrošināšanu, ir kodolenerģija. Alternatīvi risinājumi, piemēram, vēja ģeneratori vai biodeģvielas, var tikai nedaudz veicināt energoapgādes palielināšanu. Tie var būt tikai vietēji lietderīgi papildinājumi. Tādēļ būs jāatceļ aizliegumi attīstīt kodolenerģiju. Galvenā problēma ir atjaunot tautas vienprātību par kodolenerģiju. Ilgtermiņa risinājums varētu būt saistīts ar ūdeņraža degvielas šūnu tehnoloģiju, kas ļaus pāriet uz pilnībā atjaunīgas enerģijas režīmu, pamatojoties uz gandrīz katra iedzīvotāja spēju nodrošināt pašam savas enerģijas vajadzības un dalīties savā saražotajā enerģijā ar citiem. Ūdeņraža tehnoloģija var izbeigt pasaules atkarību no importētās naftas, ievērojami samazināt oglekļa dioksīda emisijas un atvieglot globālās sasilsanas ietekmi. Pirmais lielākais rūpnieciskais reģions, kas pilnībā izmantos savu potenciālu, būs ekonomiskās attīstības tempa noteicējs visu atlikušo gadsimta daļu. Tomēr par spīti pēdējiem svarīgajiem rūpnieciskajiem atklājumiem šāda veida tehnoloģija joprojām ir tālu no tā, lai būtu pieejama par ekonomiskām cenām.

Vairākuma ekspertu, profesionāļu un politikas veidotāju dominējošais viedoklis ir tāds, ka gadījumā, ja tirgus process netiks veicināts, tas būs pārāk lēns, lai atrisinātu Eiropas iespējamās enerģijas problēmas un nodrošinātu mierīgu pāreju uz laikmetu, kas nāks pēc naftas laikmeta. Lai gan tirgus spēki nepārtraukti virza vajadzīgajā virzienā, tiek vispārēji uzskatīts, ka, ja rastos steidzama vajadzība, tirgus pats nevarētu atrisināt šo problēmu un ka valdībai ir jāiejaucas, lai noteiktu virzienu un nopietni mudinātu attiecīgo nozari uz ieguldījumiem. Piemēram, ir nopietni jāapsver iespēja palielināt nodokļus, ja tiek veikti videi kaitējoši pasākumi un darbības, un piešķirt mērķlīdzekļus, lai palīdzētu subsidēt pāreju uz atjaunīgām enerģijām („nodokļu pārbīde”). Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm ir jāsniedz nozarei, maziem uzņēmumiem, vietējiem reģioniem un pašvaldībām, kā arī māju īpašniekiem un patērētājiem dāsnas nodokļu atlaides un stimuli, lai veicinātu pētniecību un attīstību, kā arī savlaicīgu atjaunīgās enerģijas un ar ūdeņraža degvielas šūnu saistītu tehnoloģiju apgūšanu.

Tomēr šāda pieeja rada draudus, ka valdības tieša iesaistīšanās novedīs pie Eiropas enerģijas izvēļu bloķēšanas tehnoloģiskā bezizejā (līdzīgi, kā notika Francijā ar pazīstamo *Minitef*). Vēsturē ir daudz piemēru, kas parāda, kā valdības izstrādātie nozares noteikumi un subsīdijas tiešām palēnina piemērošanās un jauninājumu procesu, ko tiem vajadzētu paātrināt. Rūpniecības politikas eiropēizēšana nenozīmē, ka tādēļ tā kļūs veiksmīgāka.

Vispārēji raugoties uz 2025. gadu, ir pamatots iemesls būt optimistiskiem. Fantastiskā digitālās sabiedrības rašanās ļauj mums iztēloties nākotnes iespējas, par kurām vēl pavisam nesen neviens pat nesapņoja. Piemēram, digitālā sabiedrība un ūdeņraža un degvielas šūnu revolūciju pašlaik padara tehnoloģiski iespējamu pakāpenisku pilnībā jaunas radikālas enerģijas paradigmas rašanos, lielā mērā pamatojoties uz kompleksu decentralizētas ražošanas tīklu un tīras enerģijas apmaiņas tīkliem, kas darbosies saskaņā ar procesiem, kuri daudz neatšķiras no tiem, kuri telekomunikāciju sfērā radīja internetu.

Nākamajās divās desmitgadēs ES būs liels izaicinājums stiprināt tādu konkurētspējas garu un no ierobežojumiem brīvu vidi kopā ar pilnveidotām prasmēm un izglītību, kas dos eiropiešiem vislabāko iespēju būt to cilvēku starpā, kuri pirmie izmantos šīs jaunās tehnoloģiskās iespējas.

Jebkurā gadījumā neatkarīgi no galīgajām izvēlēm un pat tad, ja vispesimistiskākās klimata pārmaiņu prognozes izrādīsies nepamatotas, mūsu pašreizējā vide un bažas par enerģētiku atstās nozīmīgu ietekmi uz to, kāda izskatīsies pasaule 2025. gadā. Iespējams, ka sabiedrības pamatā 2025. gadā būs stingras vides ētikas normas, kas pievērsīs pienācīgu uzmanību ekodisciplīnas un ilgtspējīgas attīstības apsvērumiem.

IV. IETEKME UZ EIROPAS SAVIENĪBU

Eiropas pārvaldība: vērtības, identitāte un robežas

ANALĪZE

Nemot vērā iepriekšējās nodaļas par turpmākajiem izaicinājumiem, ir pārsteidzoši, cik ātri pasaule atveras pilnīgi jaunam uzdevumu laikmetam. Eiropas Savienībai ir jāspēj rīkoties, bet ne tikai: ja Eiropas Savienība nespēj efektīvi darboties, nav lielas nozīmes, vai tai ir izstrādāta atbilstīga politika. Tādēļ ārkārtīgi svarīga ir Eiropas Savienības pārvaldība. Rodas jautājums ne tikai par Eiropas vērtību un identitātes būtību, bet arī par Eiropas Savienības robežām. Tādēļ ir būtiskas šādas dimensijas:

- Eiropas kopējo vērtību un identitātes pamats;
- Eiropas Savienības institucionālā struktūra;
- vajadzība pēc efektīvas administrācijas un atbildības;
- Eiropas Savienības robežu aprīse.

Eiropas kopējo vērtību un identitātes pamats

Eiropas pārvaldības pamatā ir vajadzība pēc kopējām vērtībām, kā arī redzējuma par Eiropu un tās vietu pasaulē. Nekāda veida institūciju veidošana vai administratīvā pilnveidošana nespētu kompensēt vienošanās par pamatprincipiem trūkumu. Šis kultūras mantojums ilustrē to, ka visi Eiropas iedzīvotāji kopīgi augstu vērtē cilvēka cieņas, brīvības, plurālisma, cilvēktiesību ievērošanas, tiesiskuma, taisnīguma, tolerances, minoritāšu aizsardzības un valdības lomas vērtību. Kā minēts Eiropas Tautas partijas (EPP) Romas Deklarācijā:

„Eiropas jūdaiski kristīgās saknes un kopējais kultūras mantojums, kā arī Eiropas klasiskā un humanistu vēsture un apgaismības perioda sasniegumi ir mūsu politiskās platformas pamats.”¹⁴

Diskusija par Eiropas identitāti un vērtībām nav diskusija par statisku un galīgu situāciju, bet nepārtraukts uzdevums, dinamisks, atvērts process, kurā Eiropas sabiedrības locekļi vienojas kopīgā izpratnē par sevi un citiem. Kopīgi piedaloties kultūras procesos un gūstot dziļāku priekšstatu par to, kā citi uztver pasauli, mēs varam tikt vaļā no saviem aizspriedumiem, paplašināt savu prātu un attīstīt sinerģijas turpmākai sadarbībai.

¹⁴ „Par pilsonisku Eiropu: labākas nākotnes prioritātes” („Romas manifesti”), kas tika pieņemts EPP kongresā Romā 2006. gada 30.–31. martā. http://www.epp.eu/dbimages/pdf/encondoc310306final_copy_1_copy_1.pdf

Vērtības: Mūsu Eiropas vērtību sistēmas pamatā ir četras būtiskas lietas:

- senās Grieķijas politiskā sistēma nāca ar ideju par tiešu demokrātiju. Globalizācijas laikmetā ir svarīgi, lai pilsoņi iesaistītos Eiropas Savienības lēmumu pieņemšanas procesā. Tāpat arī vārda brīvība un plurālisms ievērojami veicina politisko stabilitāti;
- mūsu tiesību sistēmu ir dziļi ietekmējis romiešu atstātais mantojums. Tiesas drošība, piemēram, vienlīdzība likuma priekšā un tiesības uz īpašumu joprojām ir obligāti nosacījumi uzplaukstošas ekonomiskās sistēmas attīstībai;
- kristīgo vērtību mantojums ir svarīgāks nekā jebkad. Labdarība, iecietība, indivīda brīvība, cilvēka cieņas ievērošana un solidaritāte nodrošina politisko stabilitāti;
- visbeidzot, apgaismības laikmets iezīmē pēdējo stūrakmeni, kad sekulārisms kļūst par visilgstošāko mantojumu. Reliģijas brīvība gan vietējā, gan starptautiskā mērogā ir pamatnosacījums miermīlīgai cilvēku līdzaspastāvēšanai.

Lai gan mums nav tiesību uzstāt, lai mūsu vērtības tiktu atzītas visā pasaulē, mums jāapzinās, ka mums ir kopīgas vērtības ar citām rietumvalstīm. Īpaši ASV ir bijusi nozīmīga loma, ne tikai padarot iespējamu uzvaru pār komunismu un Eiropas apvienošanu, bet arī palīdzot attīstīt kulturālu uz vērtībām pamatotu sabiedrību.

Identitāte: Eiropas identitāti var definēt plašā nozīmē kā dzīvi kulturālā, vēsturiskā, reliģiskā, politiskā un ģeogrāfiskā nozīmē, lai gan tajā pašā laikā ES (un tās priekšteči) ir izveidojusi daudz specifiskāku „Eiropu” ar tās iestādēm, sarunām, likumiem un nosacījumiem. Kulturālas Eiropas galvenais aspekts ir viennācijas valsts. Attiecībā uz pilsoņiem nācija ir daudz klātesošāka, tai ir lielākas iespējas izmainīt pilsoņu rīcību, tādējādi tā rada spēcīgāku identitāti. Pamatojoties uz šīm viennācijas valstīm, ir vajadzīga augsta līmeņa iekšējā saliedētība starp Eiropas Savienības dalībvalstīm, lai tā varētu efektīvi darboties.

Institucionālā struktūra

Berlīnes sammits iezīmēja svarīgu Eiropas Savienības panākumu. Tika rasta izeja no strupceļa, kas radās pēc diviem zaudētajiem referendumiem Francijā un Nīderlandē. Lai gan runas par krīzi varbūt bija pārspīlētas – Eiropas Savienības panākumu galvenā iezīme ir tās spēja turpināt darboties dažādos apstākļos – bija vajadzīga reforma pēc divām Eiropas Savienības vēsturē lielākajām paplašināšanās kārtām, kas praktiski dubultoja tās dalībvalstu skaitu. ES iestāžu demokrātiski uzlabojumi bija nokavēti gan attiecībā uz tiesību aktiem, gan budžeta saistībām; Padomei vajadzēja racionalizētāku lēmumu pieņemšanas procesu, lai apmierinātu paplašinātās ES vajadzības; ES bija jāpiemērojas, lai realizētu savus centienus tapt sadzirdētai pasaulē. Tas tika panākts Berlīnē ar ierobežotu reformu paketi, koncentrējoties uz būtiskajām reformām, kas iekļautas Konstitucionālajā līgumā.

Vajadzība pēc efektīvas administrācijas

Eiropas pārvaldībā lielākā uzmanība tiek pievērsta ES konstitucionālajai struktūrai, bet, lai gan šis „makro” jautājums ir centrālais, ir arī citi „mikro” jautājumi, ko nedrīkst neievērot. *J. Santer* administrācijas atkāpšanās radīja nopietnus jautājumus par to, vai Komisija ir piemērota savam uzdevumam kā līgumu uzraugs. Eiropas Parlamenta izmeklēšanas rezultātā tika uzsākts ambiciozs reformu process, un Viedo komiteja (1999. gads) un abas nākamās Komisijas administrācijas ir mēģinājušas novest līdz galam darba kārtību, kurā bija iekļautas pieprasītās izmaiņas.

Vieni no lielākajiem draudiem Eiropas Savienībai ir tādi, ka dalībvalstīm ir nepārtraukts kārdinājums deleģēt jaunus uzdevumus tās iestādēm, ne vienmēr sniedzot tām resursus, kas vajadzīgi šo uzdevumu efektīvai īstenošanai. Tas noved pie nepiepildītām cerībām, vilšanās un aizvainojuma.

Eiropas Savienības robežu aprises.

Robežas rada piederības un identitātes sajūtu, iezīmējot īpašumus un piedāvājot aizsardzību. Bez robežām nav iespējama neviena sabiedrība un neviena ekonomika – tās ir būtiska politiskā procesa daļa. Eiropas gadījumā robežas gadsimtu gaitā ir mainījušās : nav skaidras definīcijas par to, kur Eiropa sākas un kur tā beidzas. Lai gan robežas ir visnotaļ skaidri definētas ziemeļos un rietumos, nav īstas vienprātības par Eiropas austrumu robežām. Saskaņā ar vācu zinātnieka *Hartwig Hummel* domām Eiropas robežas nav pastāvīgi nemainīgi punkti, bet tās kļuvušas par vēsturisku jēdzienu, kas var mainīties un attīstīties.

Eiropas Savienības un tās Eiropas robežu definīcijas gadījumā dalībvalstīm ir kopējas intereses, kuru pamatā ir kopējas Eiropas vērtības, pamatojoties uz kopēju vēsturi un tradīcijām. Tas rada kopības sajūtu; nav iespējams rīkoties kopīgi, ja nav savstarpējas sapratnes par kopējām vērtībām. Tādēļ ir iespējams, ka kopējā redzējuma spēks var reāli noteikt, kur Eiropa sākas un kur beidzas ģeogrāfiskā nozīmē: tas noteikti tā ir Eiropas Savienības gadījumā.

Līdz šim izteiktie argumenti parāda, ka ES darba kārtība šobrīd ātri mainās, sākot ar iestāžu veidošanu un beidzot ar to izmantošanu, lai risinātu globālus izaicinājumus. Varētu teikt, ka Eiropa ir zaudējusi laiku tā sauktajā iepriekšējo piecu gadu konstitucionālajā procesā, nepievēršot pietiekamu uzmanību tam, lai ātrāk piemērotos sīvas ekonomiskās konkurences, svarīgu stratēģisko draudu un strauju tehnoloģisko un kultūras izmaiņu pasaulei.

Realizējot šos mērķus, noteikti liksies, ka tuvojas laiks, kad būs jānosaka ES robežas, lai nodrošinātu ES pilsoņiem īstu identitātes sajūtu. Tas arī ļautu stingri papildēt un atrisināt gaidāmās problēmas, pastāvīgi nenovērošoties no ES paplašināšanas un potenciāli nevājinot savu spēju būt par nopietnu globālo partneri. Šāda ES robežu definīcija nenozīmētu paplašināšanās procesa beigas, bet tā uzliktu ES lielāku atbildību vispārīgā rūpētībā par savām interesēm – tās integrēšanas spēju – nevis ļaujot jebkurai valstij pievienoties, ja tā to vēlas.

POLITIKAS IZVĒLES

Mainīga attieksme pret valdību

Risinot šos izaicinājumus, Eiropas Savienībai būs jāreaģē uz to, kā mainās attieksme pret dažāda veida valdības struktūrām.

- Politiskās iestādes cieš no tā, ka arvien vairāk zūd cieņa pret varas iestādēm. Vispārējas vienprātības par galvenajiem politikas virzieniem rezultātā vēlēšanu rezultāti šķiet mazāk nozīmīgi, un, iespējams, tā rezultātā vēlēšanas ar ļoti retiem izņēmumiem rada arvien mazāku atsaucību.
- Globalizētajā pasaulē, kas balstīta uz digitālo ekonomiku, visnozīmīgākais kļūst indivīds. Ņemot to vērā, ES un dalībvalstu birokrātiskajai sistēmai vajadzēs pielāgoties, tādējādi atjauninot Eiropas pārvaldības modeli. Sabiedrība vēlas izmantot jaunās tehnoloģijas, lai prasītu atbildību no politiskajiem līderiem, apspriestu dažādas idejas un aģitētu par izmaiņām politikā: tīmekļa žurnāli arvien biežāk tiek izmantoti, lai izplatītu idejas un pievērstu atbalstītājus; demonstrācijas tiek organizētas īsā laikā ar elektroniskā pasta un teksta ziņojumu palīdzību; „virtuālās” spiediena grupas aizstāj tradicionālās asociācijas kā galvenie politisko pasākumu organizētāji.
- Sabiedrības vairākuma identificēšanās ar Eiropas viennācijas valstīm joprojām ir stipra, un tās visdrīzāk turpinās būt galvenais pilsoņu lojalitātes centrs un obligāts labas valdības nosacījums. Tomēr arvien vairāk tiek pieņemta ideja, ka politiskā vara vajadzības gadījumā var tikt izklaidēta starp dažādiem valdības līmeņiem – piemēram, Eiropas līmenī starp atsevišķām politikām, reģionālās/vietējās struktūrās starp citām politikām – vai vispār pārceļta ārpus valdības ietekmes sfēras un atstāta privātām komerciālām vai labdarības struktūrām vai indivīdiem. Tā rezultātā visas valdības nonāk tirgū, kur notiek sacensība par ietekmi un varu.

Paplašināšanās process

Turpmākā paplašināšanās ir milzīgs izaicinājums ES pārvaldībai. Tai būs nopietnas sekas uz iepriekš minētajiem četriem efektīvi pārvaldītas ES aspektiem, un pret to nedrīkst izturēties vieglprātīgi. Eiropas Savienībai ir jāuzmanās no pārlielas pašpārliecinātības, lai nepaplašinātu Eiropu tik tālu, ka tā vairs nespēj pildīt solījumus. ES darbību nekādā gadījumā nedrīkst ziedot paplašināšanās labā.

Labi vadītai paplašināšanai tomēr ir potenciāls izvērst Eiropas tiesiskuma un cilvēktiesību jomu, atbalstot jauno dalībvalstu demokrātijas iezīmes; tā var paplašināt iekšējo tirgu, kas ir lielākais vienotais tirgus, kurš veicina lielāku ekonomisko stabilitāti un labklājību; tā var nostiprināt Eiropas nozīmi pasaulē. Bet gadījumā, ja paplašināšanās tiks veikta steigā, ja tā būs slikti sagatavota un tiks uzsākta, nevienojoties par kopējām vērtībām vai nākotnes mērķiem, tā var neatgriezeniski padarīt ES nespējīgu. Kritiskā katras kandidātvalsts nopelnu analīzē ir jāiekļauj rūpīgi apsvērumi par ES spēju attiecīgajā laikā integrēt attiecīgo kandidātvalsti.

Atzīstot, ka Eiropas valstīm saskaņā ar attiecīgajiem līgumiem ir tiesības pieteikties uz pievienošanos ES, ir jāizveido skaidra definīcija par ES robežām, lai ES varētu risināt problēmas, ar ko tā saskaras, saglabāt iekšēju vienotību un integrēt Rietumbalkānu valstis. Tiklīdz būs panākta vienošanās, tiek ierosināts nogaidīt ievērojamu laika periodu, iespējams, piecpadsmit gadus, pirms pabeigt turpmākas paplašināšanās sarunas. Būs pilnībā jāizstrādā saskaņota un īpaši koncentrēta politika ES kaimiņvalstīm, lai saglabātu uz sadarbību vērstas, labvēlīgas un stabilas attiecības ar visām attiecīgajām valstīm.

Institucionālā struktūra

Pēdējos divdesmit gados ES struktūrā ir izdarītas milzīgas izmaiņas – vismaz četri nozīmīgi līgumi, bet nākamajos 12 mēnešos tiks pabeigts piektais līgums, un to ratificēs 27 dalībvalstis. Neviens nevarēja paredzēt šos notikumus vai to iznākumu.

Bet ES iedzīvotājiem īss pārtraukums no institucionālām izmaiņām būtu vēlams ne tikai tāpēc, lai viņi varētu saprast, par ko ES ir atbildīga, bet arī to, ko tā dara, lai risinātu gaidāmos izaicinājumus. Tādējādi turpmākās izmaiņas ES institucionālajā struktūrā jāveic tikai tāpēc, lai uzlabotu efektivitāti un pārredzamību, kas nepieciešama, lai veiktu ES uzticētos uzdevumus.

Lai palīdzētu ES kļūt par efektīvāku globālo dalībnieku, jāizmanto „uzlabotas sadarbības” elastīgāks modelis, kas varētu palielināt jaunizveidotu politikas virzienu darbības spēju un to pieņemamību. Pilnveidota sadarbība ar labprātīgiem un spējīgiem dalībniekiem ļautu valstīm sadarboties to pienākumu veikšanā, pēc kuriem ir reāla vajadzība, un nesadarboties, veicot tos pienākumus, kurus tās vēlas veikt bez citu palīdzības.

Efektīva administrācija

Ir jāpalielina uzsvars uz kompetentu un efektīvu ES politiku administrēšanu. Lai gan sarunas saistībā ar jauniem līgumiem vai jaunu valstu uzņemšanu (piemēram, Bulgārija un Rumānija) ir noderīgs aizsegs, lai novērstu uzmanību no ikdienas darbiem, ES iedzīvotāji vēlas apzināties, ka naudas līdzekļi tiek pienācīgi pārvaldīti, kā arī iesaistīties ES debatēs un lēmumu pieņemšanā.

Ir jāpieliek ievērojamas pūles, lai izmantotu jaunas tehnoloģijas, jo īpaši internetu, kas atvieglos eiropiešu dalību ES pasākumos gan attiecībā uz politikas formulēšanu, gan lēmumu pieņemšanu. Turpmākie izaicinājumi ļaus izskatīt svarīgus jautājumus, iesaistot visus tos, kas vēlas būt uzklauts.

Multipolārs pasaules modelis: transatlantisko partnerattiecību izšķirošā nozīme

ANALĪZE

Līdz šim mēs esam analizējuši gaidāmos globālos izaicinājumus un detalizēti apskatījuši četras galvenās jomas, kas būs svarīgas nākamajos divdesmit gados. Pasaulei kļūstot arvien atšķirīgākai, būs jāizstrādā jauni politikas virzieni, un globālajā sistēmā būs jāuzņem dažādi dalībnieki. Ģeogrāfiskā ziņā vienmēr būs svarīgi tādi reģioni kā Ķīna, Krievija, Indija, Tuvas Austrumi un Āfrika. Ja ir taisnība, ka analizētie politikas izaicinājumi ir ilgtermiņa un to risināšanā eiropiešiem vajadzēs intensīvi sadarboties, tad ir arī skaidrs, ka šos izaicinājumus būs labāk risināt no rietumvalstu viedokļa, ja šai nolūkā transatlantiskās partnerattiecības tiks padziļinātas. Kāds ir pašreizējo attiecību stāvoklis, un kāda var būt to ietekme uz situāciju 2025. gadā?

Skarbās nesaskaņas starp ASV un dažiem tās Eiropas sabiedrotajiem par Irākas karu pasliktināja transatlantiskās partnerattiecības vēl nepieredzētā apmērā. Aukstā kara beigas un Padomju Savienības sabrukums bija atklājuši tādas krasas vērtību un interešu atšķirības abās Atlantijas okeāna pusēs, kas pirms tam bija paslēptas zem visaptverošas vajadzības atbaidīt kopēju ienaidnieku. Transatlantiskās attiecības pakāpeniski, bet nenovēršami sāka kļūt vēsākas, ja ne atsvešinātākas. Radās bailes, ka Eiropa iesaistīsies „forumā meklēšanā”, nevērīgi izturoties pret galvenajām attiecībām ar ASV par labu konkurējošu divpusējo attiecību „izvēlēties un sajaukt” (*„pick and mix”*) politikai.

Tomēr līdz 2005. gadam transatlantiskajās attiecībās tika atjaunota zināma laipnība un samiernieciskums. Vadītāji abās Atlantijas okeāna pusēs pielika pūles, lai izbeigtu domstarpības, kas saistītas ar smago transatlantisko darbu. Šīs attiecību atjaunošanas pamatā daļēji bija piesaiste transatlantiskajām attiecībām. Par spīti atsevišķām nenoliedzamām novirzēm transatlantiskajiem partneriem joprojām ir svarīgākas kopējas vērtības un intereses, nekā citiem pasaules reģioniem. Ņemot vērā daudzās politiskās un kultūras līdzības un sakarus, ASV un Eiropa joprojām ir savstarpēji vispiemērotākie partneri.

Tomēr svarīgāk par šādām līdzībām ir bijis tas, ka abas puses ir savstarpēji atzinušas, ka Eiropai un ASV ir jārisina līdzīgi izaicinājumi strauji mainīgā globālā vidē un ka tās abas ir ieinteresētas šos izaicinājumus atrisināt veiksmīgi. Pretēji vispārējam priekšstatam par atšķirīgām interesēm plašāka mēroga darba kārtības abās Atlantijas okeāna pusēs, šķiet, ir līdzīgas. Politikas veidotāji, speciālisti un sabiedrība abās Atlantijas okeāna pusēs ir arvien vienotāki par stratēģiskajiem izaicinājumiem, ar ko saskaras viņu valstis 21. gadsimtā.

Gan eiropieši, gan amerikāņi, piemēram, turpina izmantot globalizācijas procesa sniegtos labumus un saskatīt iespējas, ko tas sniedz. Bet viņi jūtas vienlīdz satraukti par atsevišķām šī procesa „tumšajām pusēm”. Gan amerikāņi, gan eiropieši bažījas par pašreizējo izmaiņu pasaules ekonomikā ekonomiskajām un sociālajām sekām. Piemēram, Ķīnas un Indijas radītie konkurences izaicinājumi un attiecīgie jautājumi par bezdarbu, resursu decentralizāciju un vajadzību pārkārtot veselības aprūpes sistēmas tika aktualizēti 2006. gada kongresa vēlēšanās, kā arī Francijas prezidenta vēlēšanās šī gada sākumā.

Tādējādi abu pušu vadītāji skaidri apzinās vajadzību labāk pārvaldīt globalizācijas procesu un tā sekas. ASV un Eiropas Savienība ir kopīgi ieinteresētas nekavējoties piesaistīt tādus jaunus ekonomiskos spēkus kā Indija un Ķīna, lai iekļautu tās noteikumu sistēmā, kas pārvalda pasaules ekonomiku. Tāpat tās arī piekrīt, ka to interesēs ir veicināt, lai jaunattīstības valstis atzītu un stingri ievērotu noteikumus, normas un standartus – tirgus pieejas, intelektuālā īpašuma vai produktu drošības jomā.

Viena no bieži pieminētajām transatlantiskā kursa novirzes jomām ir pasaules drošības izaicinājumi. Lai gan pastāv atšķirības starp prioritātēm un pieejām, piemēram, par bruņoto spēku likumību un lietderīgumu, abas puses piekrīt drošības darba kārtības punktiem: vajadzībai ierobežot masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanu, uzsākt efektīvāku cīņu pret starptautisko terorismu un sniegt atbalstu vairākām vājām vai atpalikušām valstīm visā pasaulē.

Sabiedrība abās Atlantijas okeāna pusēs ir noraizējusies par klimata pārmaiņu sekām ne tikai kopš plaši pārrunātā Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (*IPCC*) ziņojuma publicēšanas. Ar to ir saistīta arvien lielāka informētība par pieaugošu globālo konkurenci energoresursu jomā, kā arī stabilas un drošas energoapgādes stratēģisko nozīmīgumu.

To izaicinājumu saraksts, ko atzīst abās Atlantijas okeāna pusēs, ir garš, un tajā iekļautas arī kopējas intereses par to, kā atrisināt pieaugošo nestabilitāti Tuvajos Austrumos un kā panākt progresu miera procesā starp palestīniešiem un Izraēlu, kā sekmēt globālās attīstības darba kārtību un atrisināt pašreizējo strupceļu tirdzniecības liberalizēšanas sarunās, kā arī, kā veicināt demokrātiskās vērtības un pārvaldību.

Apspriežot uzlabotās transatlantiskās sadarbības jomu, bieži netiek ievērots viens transatlantisko attiecību aspekts. ASV un Eiropa kopš 1990 gadu sākuma ir pieredzējušas nekad nebijušu ekonomiskās integrācijas periodu, kas ir efektīvi radījis vienotu transatlantisko ekonomiku. Neskatoties uz aiziotāžu par Ķīnas un Indijas uzplaukumu, ASV un Eiropas Savienība šobrīd joprojām ir savstarpēji visnozīmīgākie ārvalstu tiešo ieguldījumu avoti un galamērķi. ASV un ES ekonomisko attiecību vērtība katru gadu ir USD 3 triljoni, un abas ekonomikas ir savstarpēji saistītas ar ārvalstu ieguldījumiem un ārvalstu filiāļu darbību (dziļākās ekonomiskās integrācijas formas), nevis divpusēju tirdzniecību (tukša integrācijas forma). Faktiski pārrobežu tirdzniecība veido tikai 20 % no transatlantiskās tirdzniecības.

Savstarpējo ieguldījumu plūsmas joprojām ir ievērojami lielākas par ASV vai ES ieguldījumiem Ķīnā, Indijā vai citās valstīs. Tāpat arī apgrozījums un peļņa, ko ASV un ES uzņēmumi gūst no darbībām otrpus Atlantijas okeāna. Transatlantiskā ekonomika tieši nodrošina 14 miljonus darbavietu abās Atlantijas okeāna pusēs.

Augstā transatlantiskās ekonomiskās integrācijas līmeņa rezultātā politiskie un reglamentējošie lēmumi vienā Atlantijas okeāna pusē arvien vairāk ietekmē uzņēmumus un patērētājus otrā pusē. Tomēr, lai gan transatlantiskā ekonomika pastāv uzņēmējdarbības mērķiem, politikas veidotājiem ir jāatgūst nokavētais. Tomēr nostiprinātas ES un ASV politikas un regulatīva sadarbība sistēma vēl tikai attīstās.

Kā apgalvojis *Joseph Quinlan*, transatlantiskie tirgi vada globalizācijas procesu. Transatlantiskās ekonomiskās integrācijas līmeņa rezultātā ASV un Eiropa burtiski nevar vienkārši atļauties šķelt transatlantisko partnerību, jo to ekonomiskā labklājība un drošība ir arvien ciešāk saistīta viena ar otru. Tādēļ neviena no pusēm nevar uzskatīt transatlantisko ekonomiku par pašsaprotamu. Faktiski gan ASV, gan ES ir ieinteresētas virzīt uz priekšu transatlantisko ekonomisko integrāciju, kas ne tikai atbalstītu ekonomisko izaugsmi un labklājību transatlantiskajā zonā. Tāpat tā pasargās ASV un ES no lielākas tirdzniecības nelīdzsvarotības, kas rodas saistībā ar jaunu, ienākošu ekonomisku lielvaru, kā arī pasaules ekonomikas nestabilitātes ietekmi.

Lai saglabātu transatlantiskās ekonomikas pārkumu un ļautu tai pilnībā attīstīties, ir vajadzīga uzlabota transatlantiskā sadarbība ekonomikas un politikas veidošanas jomā, kā arī atlikušo, ar tarifiem nesaistīto barjeru atcelšana tirdzniecības un ieguldījumu jomā, kas pilnveidos transatlantisko tirgu. Transatlantiskās ekonomiskās integrācijas attīstības sistēma, kas tika pieņemta ASV un ES 2007. gada sammitā, ir nozīmīgs solis šajā virzienā. Tomēr, lai šī ilgtermiņa iniciatīva būtu veiksmīga, būs vajadzīga ilgtspējīga politiskā vadība un pārraudzība augstākajā politiskajā līmenī.

Nemot vērā kopējās vērtības un intereses, stiprās politiskās un ekonomiskās saites, kā arī ilgstošu veiksmīgas sadarbības pieredzi, Eiropas Savienības dalībvalstis un ASV joprojām ir savstarpēji piemērotākie un neaizstājāmie partneri globālo izmaiņu, ar ko tie abi saskaras, priekšā. Nedz ASV, nedz Eiropas Savienība nevar cerēt uz panākumiem, darbojoties atsevišķi. Tāpat arī to attiecības ar trešām pusēm nav tik dziļas kā transatlantiskās partnerattiecības, lai būtu tikpat veiksmīgas.

Transatlantiskie partneri atrodas labā ģeogrāfiskā izvietojumā, kas ļauj tiem kopīgi risināt izaicinājumus, ar kuriem tie saskaras. Paredzamā nākotnē ASV joprojām būs pasaules vienīgā lielvara ar ievērojamu politisko, ekonomisko un militāro varu un spēju rīkoties visā pasaulē, turpretim Eiropas Savienība jau šobrīd ir pasaules lielākā integrētā ekonomika. ES un ASV kopā veido vairāk nekā 40 % pasaules IKP un joprojām ieņem privilēģētu stāvokli, un tām ir ievērojama ietekme tādās starptautiskās organizācijās kā Apvienoto Nāciju Organizācija, Pasaules Tirdzniecības organizācija, Starptautiskais Valūtas fonds un Pasaules Banka. Kad šie partneri vienojas par normām un noteikumiem, tie bieži izstrādā jaunu globālu „zelta standartu”. Abi reģioni ir divi lielākie attīstības atbalsta sniedzēji, un tiem ir svarīga politiskā ietekme visā pasaulē.

Uz šī fona nostiprinātas transatlantiskās sadarbības vēriens, kas ir abu pušu interesēs, ir milzīgs. Efektīva reakcija uz iepriekš minētajiem izaicinājumiem būs atkarīga no palielinātas ES un ASV sadarbības un galu galā no ES un ASV vadības. Tomēr abās pusēs pastāv nopietni šķēršļi, kas sarežģī sadarbību.

Dažas no galvenajām uzlabotas ES un ASV sadarbības problēmām ir tieši saistītas ar iepriekšējā nodaļā pārrunātajiem jautājumiem. Eiropas Savienība būs efektīvāka, ja tā palielinās savus centienus, lai kļūtu par spējīgāku globālo dalībnieku un tādējādi globālu ASV partneri. Tai būs jānostiprina savas institucionālās struktūras, lēmumu pieņemšanas procedūras, spējas un jo īpaši ārpolitikas spējas. Turpretī ASV būs vairāk jādalās ar pilnvarām

partnerattiecībās, kurās abas puses ir līdzvērtīgas. Visbūtiskākais ir tas, ka ASV politikas veidotāju vidū joprojām ir tendence uzlūkot transatlantiskās attiecības caur kaut kādā ziņā šauru divpusējo attiecību un/vai tādas NATO savienības prizmu, kas koncentrēta uz kopēju drošību.

Abi šie aspekti norāda uz papildu strukturālām nepilnībām ES un ASV attiecībās. No vienas puses, ir panākts neliels progress, atrisinot un pārveidojot attiecības starp NATO un Eiropas Savienību. No otras puses, kas, iespējams, ir vēl svarīgāk, apskatot atšķirīgās problēmas, ar kurām saskaras transatlantiskie partneri, ES un ASV joprojām trūkst stabila pamata un visaptverošas sistēmas konstruktīvai sadarbībai. 1995. gada jaunā Transatlantiskā darba kārtība izrādījās nepietiekama, lai nodibinātu efektīvu sadarbību, kam par iemeslu bija arī tas, ka tās noteikumi tika īstenoti tikai daļēji, un šobrīd tā ir nopietni novecojusi. ASV un Eiropas Savienības starpā norisinās daudz *ad-hoc* jeb konkrētai nozarei raksturīgu dialogu un citu apmaiņas un sadarbības forumu. Efektīva sadarbība būs atkarīga no ilgstošākas un labāk strukturētas sadarbības veidiem, kas nodrošinās politisku pārraudzību augstākajos abu pušu politiskajos līmeņos.

Visbeidzot, būs efektīvāk jāpārvalda dažas atšķirīgās intereses un pieejas ASV un Eiropas Savienības starpā, kas neapšaubāmi pastāv. Dažas no tām rodas atšķirīgās politiskās kultūrās un saistībā ar atšķirīgu ģeogrāfisko izvietojumu. Piemēram, lai gan ES galvenokārt uztver savas attiecības ar Ķīnu ekonomiskā izteiksmē, ASV uzskata Ķīnu par politisku un drošības izaicinājumu tās reģionālās nozīmes un tās saistības ar Japānu un Taivānu dēļ. Tomēr citas atšķirības ir vienkārši saasinājušās saistībā ar debatēm par ļoti ētiskas dabas jautājumiem – gan par nāvēssodu, gan ģenētiski modificētiem produktiem.

POLITIKAS IZVĒLES

Lai gan citas divpusējās attiecības starp Eiropas Savienību un trešām pusēm ir svarīgas, ne visas divpusējās attiecības ir līdzvērtīgas, un ES šobrīd ir jānodrošina, ka tās partnerattiecības ar ASV tiek pilnībā atspoguļotas visos darbības līmeņos. Cieši sadarbojoties, tās var attīstīt ciešas attiecības ar citiem galvenajiem sabiedrotajiem, piemēram, Japānu vai Indiju, lai risinātu turpmākos izaicinājumus.

Lai realizētu šo pamatpieeju globāliem jautājumiem 21. gadsimtā, ir vajadzīgi īpaši pasākumi. Mums ir:

- jāatzīst, ka veidojas multipolārs pasaules modelis: transatlantisko partneru sadarbība, lai veicinātu rietumvalstu intereses un vērtības, ir spēcīgāka nekā jebkad agrāk, un tas nav vienīgi tāpēc, lai savstarpēji vienotos, risinot globālus izaicinājumus;
- jānodrošina, ka starptautisko problēmu risināšanas nolūkos attiecības starp NATO, ES un ASV ir efektīvā veidā strukturētas, tādējādi nodrošinot globāla mēroga saikni ar sabiedrotajiem;
- kad vien iespējams, jāveicina ES un ASV kopīgas darbības, jo īpaši starptautiskajā un reģionālajā līmenī; jāizveido ES un ASV partnerības nolīgums, kurš kalpotu par pamatu šādām darbībām;
- jācenšas līdz 2015. gadam pabeigt transatlantiskā tirgus veidošanu, lai padziļinātu divpusējo apmaiņu un veicinātu globālo ekonomisko izaugsmi;

- jāveido transatlantisko partneru cieša sadarbība enerģētikas un vides jomā, tā veicinot rīcību globālā mērogā;
- sabrukušo valstu jautājums jāpadara par ES un ASV sadarbības prioritāti – šādas pieejas izveide varētu veicināt ES ārvalstu atbalsta un ASV ārvalstu palīdzības pārskatu, radot noturīgāku instrumentu ES un ASV sadarbības un iesaistīšanās plānošanai;
- jāizstrādā kopīgās drošības stratēģijas projekts, pamatojoties uz pastāvošajiem dokumentiem (ASV 2006. g., ES 2003. g.), saistot šo ar NATO stratēģiskās koncepcijas pārskatu;
- visbeidzot, jāatzīst nepieciešamība veicināt visaptverošu ANO reformu 2025. gadā, lai tādējādi atspoguļotu izmainījušos interešu līdzsvaru.

V. Secinājumi

Raugoties uz 2025. gadu, nevar precīzi pateikt, kādi apstākļi būs izveidojušies tajā laikā. Šajā dokumentā ir skaidri uzsvērtas vairākas tendences, ko Eiropas politikas veidotāji nedrīkst ignorēt. Tajā ir izcelts katras minētās tendences nozīmīgums un pēc tam secināts, kas vajadzības gadījumā ir jādara tiem, kuri ir atbildīgi par politisko partiju programmām. Turpmāk minēti galvenie šī dokumenta punkti:

- Šobrīd notiek ievērojamas pārrunājamo jautājumu dinamikas izmaiņas, jo notiek pārslēgšanās no konstitucionāliem jautājumiem uz gaidāmajiem globālajiem izaicinājumiem; the speed of change is accelerating; the impression given is that Europe is not adjusting fast enough;
- Šo gaidāmo izaicinājumu darbības plašums un dziļums ir ārkārtīgi svarīgi. Pēc savas būtības tie ir ilgtermiņa izaicinājumi, ko nevar atrisināt īsā laikā;
- Jaunajā globālajā vidē neviena valsts nespēj risināt šos izaicinājumus viena pati. ES ir jāpilda svarīga loma, atbalstot un pilnveidojot sapratni par to, ko šādi izaicinājumi nozīmēs ES iedzīvotājiem, kā arī mudinot tos raudzīties nākotnē ar optimismu un pārliecību;
- Multipolārā pasaules modelī Eiropai ir jāsauglabā saikne ar visiem dalībniekiem, bet ciešākas transatlantiskās attiecības būs svarīgas, lai risinātu šādus izaicinājumus, jo īpaši attiecībā uz ekonomikas, enerģētikas/vides, kā arī drošības jautājumiem. Būs vajadzīga jauna transatlantisko partnerattiecību struktūra;
- Globalizētajā pasaulē, kas balstīta uz digitālo ekonomiku, visnozīmīgākais kļūs indivīds. Ņemot to vērā, ES un dalībvalstu birokrātiskajai sistēmai vajadzēs pielāgoties, tādējādi atjauninot Eiropas pārvaldības modeli. Sabiedrība vēlas izmantot jaunās tehnoloģijas, lai prasītu atbildību no politiskajiem līderiem, apspriestu dažādas idejas un aģitētu par izmaiņām politikā.
- ES mazāk jākoncentrējas uz to, lai paplašinātu robežas austrumu virzienā: patiesi, šobrīd ir jānosaka ES robežas un jāvienojas par reālu laika periodu, lai nostiprinātu ES iekšējo vienotību. Ir jāvelta vairāk laika un lielākas pūles tam, lai risinātu steidzamus jautājumus, ko vairs nedrīkst atlikt. ... jo īpaši šādās politikas jomās:
 - Globālā konkurētspēja: ir vajadzīgas radikālas IT izmaiņas ES izglītības un jauninājumu jomā, kā arī uzņēmējdarbības garā, īpašu uzsvāru liekot uz konkurētspēju izglītības sistēmā;

- Demogrāfija un imigrācija: novecojošās sabiedrības dēļ būs nopietna ietekme uz visiem Eiropas dzīves aspektiem – pensijām, transportu, mājoņiem utt.; jo īpaši jāņem vērā vajadzība mainīt darba tirgu nepilnas slodzes darbiniekiem un būt izvēlīgākiem imigrācijas politikā;
- Terorisms un drošība: ir jānodrošina rietumu demokrātijas izdzīvošana un jāuzsver radikālo ideoloģiju iedaba, īpašu uzmanību pievēršot starpkultūru attiecību stiprināšanai utt.; ES ir jāturpina par prioritāti noteikt demokrātijas un cilvēktiesību veicināšana visā pasaulē;
- Vide un enerģētika: mums jārisina klimata pārmaiņu izaicinājumi, veicinot pētniecību un ieguldījumus, lai rastu jaunas tehnoloģijas, kas var uzlabot to, kā mēs rietumvalstīs dzīvojam mūsu vidē un sadzīvojam ar to; pastāv neatliekama vajadzība attīstīt jaunas tehnoloģijas, piemēram, ūdeņraža degvielas šūnas, lai nodrošinātu lielāku Eiropas neatkarību attiecībā uz piegāžu drošību no Tuvajiem Austrumiem/Krievijas. Ir jāatjauno tautas vienprātība par kodolenerģiju;
- Sapratne par to, ka visi šie izaicinājumi ir savstarpēji saistīti. Jauninājumi ir saistīti ar demokrātiju un imigrāciju; imigrācija ir saistīta ar terorismu un drošību; drošība ir saistīta ar vides un enerģētikas jautājumiem;
- Visbeidzot, lai šis dokuments brīdinātu politikas veidotājus par gaidāmajiem draudiem, tas ir regulāri jāatjaunina, jo līdz ar jaunu notikumu parādīšanos attiecības starp dažādiem jautājumiem līdz 2012. gadam noteikti mainīsies.

Eiropas Ideju tīkls
EPP-ED grupa, Eiropas Parlaments, *Rue Wiertz*, 1047 Brisele, Beļģija

www.ein.eu

DV692142LV.doc

54/54

Ārējais tulkojums

LV